پښتني قبيلې
او
روايتي شجرې

د میوند د تاریخي بري د
یوسلو شلمې کالیزې په ویاړ

www.libtool.com.cn

محمد معصوم هوتک

پښتني قبيلې
او روايتي شجرې

www.libtool.com.cn

PROPERTY OF ARIC
Established
1988

PROPERTY OF ACKU
9111

ليكوال
محمد معصوم هوتك

۱۳۷۹ ش

www.libtool.com.cn

د کتاب پېژندنه

نوم : پښتني قبيلې او روايتي شجرې
ليکوال : محمد معصوم هوتك
خپرندوی : د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه - جرمني
د خپرونو لړ : (۱۷)
چاپشمېر : ۱۰۰۰ ټوکه
چاپنېټه : ۱۳۷۹ ل - ۲۰۰۰ ميلادي کال

د چاپ ټول حقوق له خپرندويې ټولنې سره خوندي دي.

www.libtool.com.cn

بسم الله الرحمن الرحيم

www.libtool.com.cn

اهداء

زما گراني مورته

چي ميو يې قلم په گوتو کې

راايښی او بل مي د قيس عبدالرشيد

نوم واردواره ددې له خولې

اوريـــدلی دی .

دمطالبو فهرست

مخ	عنوان
الف	دخپرندويې ټولنې يادښت
يو	دسرخبرې
	لومړی څپرکی
	پښتانه څوك دي ؟
	پښتون ـ افغان ـ پټهان
۱	پښتون
۴	افغان
۸	پټهان
	دوهم څپرکی
	دپښتنو اصل ونسب
۱۴	دپښتنو دبنی اسراییلیت نظریه
۱۵	مخزن افغانی
۲۱	قیس څوك ؟
۲۴	دپښتنو دبنی اسراییلیت نظریې کمزورې ....
۳۰	دبنی اسراییلیت دنظریې دمنځ ته راتګ ....
	دریم څپرکی
	روایتي شجرې
۳۶	شجره څه ته وایي؟
۴۴	اودل ـ ابدال ـ اپتل ـ هفتل ـ یفتل
۴۶	الکو ـ اراکو ـ الکوزی ـ اراکوزی
۴۸	اخك ـ اخکزی

PROPERTY OF ACKU 9111

www.libtool.com.cn

عنوان	مخ
يرېخ - پروټ - داسو - اپرېدى	۵۰
ساك ـ سهاك ـ ساكزى ـ اسحاق زى	۵۰
غلرم غپرکی	
غرزى ـ غلزى ـ غلجى ـ خلجى	۵۶
غلجي څوك دي ؟	۶۱
اصل و وصل	۶۶
مورته منسوب قومونه	۷۰
خلجي او غلجي	۷۳

www.libtool.com.cn

د خپرندويې ټولنې يادښت

له ډېرو کلونو راهيسې د پښتنو دنسل او دغه راز د پښتني قبيلو د شجرو په اړه د کورنيو او بهرنيو څېړونکو له خوا يو شمېر څېړنې شوې دي. په دغو څېړنو کې، يوه زياته برخه يې تر ډېره ځايه په افسانو او افسانوي ډوله ليکنو پورې اړه لري او يو شمېر يې هم هغه مهمې تاريخي څېړنې دي چې د پښتنو دنسل او دغه راز د پښتني قبيلو په اړه علمي- تاريخي ارزښت لري.

دښاغلي ليکوال محمد معصوم هوتك "پښتني قبيلې او روايتي شجرې " نومې کتاب د همدغې لړۍ يو مهم کتاب دی، چې ددې موضوع په اړه پخوانيو څېړنو ته انتقادي نظر هم لري او په دې هکله يې يو شمېر نوې ټکي رابرسېره کړي او روښانه کړي دي.

" د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه " ځان نېکمرغه ګڼي چې دغه اثر د چاپ په ګاڼه سينګاروي او د پښتني قبيلو دشجرو په اړه يو علمي اثر خپلو هېوادوالو او ددې موضوع مينه والو ته وړاندې کوي.

موږ ددغه اثر چاپ په دې اړه يو مهم ګام ګڼو او له

www.libtool.com.cn

خپلو درنو ښېرونکو څخه هیله لرو چې د همدې موضوع په اړه نوې علمي څېړنې د خپلو هېوادوالو مخې ته کېږدي.

www.libtool.com.cn

په درناوي

دافغانستان د کلتوري ودې ټولنه

جرمني- دکولن ښار

۲۰۰۰-۹-۲۶ م

د لوی خدای (ج) په نامه

www.libtool.com.cn

یاایهاالناس انا خـلقنکم
من ذکر و انثی و جعلنکم
شعوبا و قبایل لتعارفـو
ان اکـــرمکم عندالله
اتقکم ان الله علیم خبیر ٥

د سرخبري

د پښتنو دنسبي شجرو او روایاتو په باب ښه ډېري څېړني سوي دي . د هروي نعمت الله له مخزن افغاني رانیولې بیا زما تر دغي لیکني پوري ټولو ددغي موضوع پر یوه یا بل اړخ خبري کړي دي . په تېره بیا په دې وروستیو وختو کي په دې برخه کي ځیني درنې لیکني هم سوي دي چي په هغو کي د ارواښاد سرمحقق دوست شینواري ، استاد محمد انور نومیالي او پوهاند دوکتور حبیب الله تږي له خوا دلیکل سوو رسالو او کتابو یادونه لازمه ده .

ما د پښتنو د ایتنیکي جوړښت او نسبي شجرو په باب له اوږدې مودې څېړنه کړې ده چي د « ډېوې » مجلې د دوهم او دریم کال په ګڼو کي خپره سوې هم ده .دغه راز مي

د ښاغلي پوهاند دکتور محمدحسن کاکړ د غــــوښتني له مخي ددغو څېړنو لنډيز ددوی له خوا په نوي تدوين او تاليف سوي کتاب « ړنا او دفاع » کي هم خپور کړ .
استاد محمد انور نوميالي د يوه ليك په ترڅ زما دغه څېړنه خوښه کړې وه او راته کښلي يې وه چي « کاشکي موخپلي څېړني سره شريکي کړي وای . » د تېرکال په پای کي زما گران دوست اود پښتو ژبې پياوړي ليکوال ښاغلي زرين انځور راڅخه وغوښتل چي دغه څېړني که د يوه ځانگړي اثر په توگه خپرې سي ، ښه به وي . د چاپ په برخه کي يې ده په جرمني کي دافغانستان دکلتوري ودې د ټولني په نمايندگي ځيگر (ټټر) وټکاوه . ما پر خپلو يادښتو او خپرو سوو ليکنو باندي له سره غور وکړ . ځيني سموني او زياتوني مي پکښې راوستې او په دغه اوسنۍ بڼه مي سره راغونډي کړې .

درنو لوستونکو ته بايد عرض کړم چي زما دغه ليکنه د پښتنو د نسبي شجرو بشپړه کره کتنه نه ده خود هغې پرلور يو گام دئ او يوشمېر کلي نتيجې پر بنا دي . که په دې برخه کي زه پر کږه تللئ يم ، هيله لرم چي دوستان خپل نـــظر راڅــــخه و نــــــــه سپموي .

په درناوي

محمدمعصوم هوتك

ټورنټو ـ کاناډا

۲۰ مي ۲۰۰۰ م

لومړی څپرکی

پښتانه څوك دي ؟

پښتون ـ افغان ـ پټهان

الف : پښتون : دنړۍ داولسونوپه ټولي کي پښتون يو لرغونی قوم دی چي دزماني ډېري سړې او تودې پر راغلي دي ، دسترو يرغلګرو تاړاکونه يې ليدلي او مقابلې يې ورسره کړي دي اوترډېرو سختو ازمويښتونو سرلوړی او بريالی راوتلی دی له تېروخه کم شلو کلو راهيسي بيا داقوم له يوه بنيادي ازمويښت سره مخامخ دی چي لا تراوسه هم پکښې ولاړدئ ، دښمنانويې دتاريخ ، ژبې او هويت دپايمالولو له پاره ناکام تلاښونه پيل کړي دي .

له څلورمي هجري پېړۍ راوروسته مورخينو د پښتنو بيان په څرګند ډول کړی چي تفصيل به يې وروسته راسي خوترميلاد نږدې يو زر و پنځه سوه کاله وړاندي مونږ د هندي آرينو په ويدي سرودونو کي د « پکهت » پر نامه پېښېږو چي د زياترو کورنيو او بهرنيو پوهانو په نظر ، دغه کلمه د « پښت » معادله کلمه ده او زياتره افغاني پوهان د « پښتون » نوم له همدې کلمې څخه راوتلی ګڼي .

مشهور يوناني مورخ هيرودتس (۴۸۴ ق م) چي په په حقه سره يې « دتاريخ دپلار » لقب ګټلی دی ، دهخامنشيانو د بحث په ترڅ کي دشاوخوا سيمي داوسېدونکو په باب بيان لري او دهغو د مشرانو نومونه

www.libtool.com.cn

راوړي ، دګړو ورو په باره کې يې رڼغېږي . نوموړی ليکي چې « آرينان Arians د ميديانو Medes په شان غشي لري خو نور وسايل يې باختريانو Bactrians ته ورته دي . دګندهاريانو جامې هم د باختريانو په شان دي » . (۱) په دې لړ کې د پکتيس Pactyes يادونه هم کوي او ليکي : « پکتيس واسکټونه Cloaks (۲) اغوندي ، محلي لېندی او نېزې له ځانو سره ګرزوي . (۳) بل ځای د کوچيانو بيان راوړي چې دی ورته Sagartians وايي او ليکي : ددوی ژبه پارسيانو ته ورته ده خو وسايل يې تر پارسيانو پکتيسانو ته نژدې دي ، اته زره اسونه لري . (۴)

د هيرودتس Herodots پکتيان دزياترو مورخينو په اتفاق همدغه نني « پښتانه » دي . (دتفصيل له پاره اسلامي دايرة المعارف ــ لومړی ټوک ـ د « افغان » بحث وګورئ) . دپښتنو اصلي ټاټوبی يوه پراخه سيمه وه چې د نني افغانستان زياتره برخې او دپاکستان شمال شرقي خواوې پکښې شاملې وې . ددې پراخې اورشو پخوانی نوم « روه » و . دتاريخ فرشته دبيان له مخې « روه » هغو سيموته ويل کېده چې له سواته نيولې د سيوی تر ښاره او له حسن ابدال څخه تر کابل و کندهار پورې غزېدلې وې . رياض المحبت د « روه » پولې له ايلمن (نني هيلمند) څخه تر قشقار پورې ، له براهوي بلوچستان څخه تر کشمير پورې ښودلې دي . ګويا په دې ډول په « روه » کې داصلي افغانستان ټولې سيمې شاملې وې . (۵) له تاريخي اسنادو

www.libtool.com.cn

څخه داسي ښکاري چي پښتـانه د اسلام په اوايلو کي له
ادغيس او هراته نيولې بيا دغور تر غرو پوري او دغه راز
ه زابلستـان ، ګندهارا او د ختيځي پښتونخوا په غرنيو
يمو کي ميشته وو او هغه د خوشحال خان خبره « سريې
وري کندهار لم يې دمغـار کي » و . په پښتو کلاسيك
ب کـي د « روه » يـادونـه ډېـره سـوې ده . اشـرف خـان
جري وايي

قاصدان له روهه نه راځي مدت شو
سلام بـاد رارسوي منت يې تم دی

اظم خان شيدا وايي

په هندي ادا يې وکړې په مـا چاري
زه شيدا په زړه ساده دروه افغان يم

په معاصرو غيرپښتنو مورخينوکي اروانښاد مير محمد
ديق فرهنګ دخپل کتـاب (افغانسـتـان درپنج قرن اخير)
ل ټوك په دريم بـاب کي د (افغـان ، پشتـون و پتـهـان)
نامه لاندي يو لړ مطـالـب راغونډ کړي دي چي زيـاتره
ګمونه يې سر نه سره خوري . دی ليکي : « کلمات پشتو
نتون که افغـانها برزبان و قوم خود اطلاق ميکنند تا سدهٔ
ـهم تنهادر محاورهٔ زبانی بين مردم معمول بود و درآثار
ی به نظر نرسيده است » تر دغه عبارت يوولس کرښي
سته ليکي « ... وهرسه کلمه (افغان ، پشتون و پتهان
هوتك) از سدهٔ شانزدهم به بعد درکتـابت راه يافته ودر
نی واحد به کاررفتـه است » او تردې بيـان اته ويشت

کربني وروسته بیا لیکي «اکثرمورخان ، محل رهایش نخستین پشتونها را کوههای سلیمان و سرزمینهای مجاور آن در غرب رودخانهٔ سند شمرده اند که درآنجا به علت دشوارگذاربودن اراضی ونظام قبیله ای ، به شکل منزوی ونیمه مستقل زندگی میکردند . ازینجاست که درنبشته های دورهٔ اسلامی تا هجوم مغولان بجز اشارات مختصر ... تفصیل بیشتری دربارهٔ چگونگی زندگی ایشان به نظر نمی خورد . اولین شرح تفصیلی راجع به ایشان (پشتونها - م هوتك) درخارج آن خطه در تاریخنامهٔ هرات سیف بن محمد هروی آمده است که دراوایل سدهٔ چهاردهم میلادی تالیف شده است » (پر کلماتو تاکید زما دئ - هوتك)

یوخای تر اورلسمي پېړۍ پوري « پشتو و پشتون » یوازي دخلکو په ژبنیو محاورو کي معمولي کلمې بولي او بل خای بیا پخپله ددغو کلمو لیکل سوي مثالونه تر خپل دمخني حکم دري پېړۍ وړاندي ورکوي . زه نه پوهېږم چي دغه تناقض باید څه راز تعبیر سي ؟

ب : افغان : پښتانه په مجموع کي نورو اقوامـــو د « افغان » په نامه بللي دي . دوی خپل ځانونه پښتانه او خپله ژبه پښتو بولي . دافغان کلمې په باب پوهانو بېلابېل نظرونه ورکړي دي . ځینو د مهاباراته اسواکا Asvaka ته نژدې بللې ده . اسواکا د ګندهارا سیمي ته منسوبه کلمه ده چي د آس د سپرلیو معنا ورکوي . ځینو د سانسکریت له اسواغانه څخه راپیداسوې کلمه ګڼلې ده چي معنا یې د

سورليو ټاټوبی (سرزمين سواران) دی . په دې ډول وينوچي افغان هم دخلکو او هم د سيمي نوم دی .(۶) ځيني څېړونکي بياداايران د نقش رستم په کتيبه کي د راغلي(ابگان) يا (اوگان) له پاره « افغان » ډېر ښه معادل بولي . (۷) داسي نظر هم شته چي اغوان په ارمني ژبه کي د غرو اوسېدونکو ته ويل کېده او دانوم پښتنو ته د ارمني گاونډيانو له خوا ورکړه سوی دی . (۸) البته په ارمني ژبه کي اغوان دغرو اوسېدونکو ته وايي خوداچي دانوم دي په خاص ډول د افغانانو له پاره استعمال سوی وي ، نوره څېړنه غواړي . (دزيات تفصيل له پاره وگورئ : پښتانه ـ د پوهاند دوکتور حبيب الله تږی اثر ـ ۵۳ ـ ۵۴ مخونه) .

په اسلامي عصر کي به حدودالعالم لومړنی کتاب وي چي د افغان نوم يې ياد کړی دی (۳۷۲ ق) داروانباد علامه حبيبي په قول د حدودالعالم مولف « په هغه ځای کي چي دپښتونخوا ښارونه لکه گرديز ، لغمان او ننګرهار ذکر کوي ، په سول او ښيهار نومو ځايو کي دافغانانو استوگنه ښيي او داسي ښکاري چي پښتانه په ښارو کي هم اوسېده او مشهور وو . » (۹) تر دې يادوني وروسته نو دعلامه ابوريحان البيروني په گډون د غزنوي دورې دځينو ليکوالو او شاعرانو په آثارو کي دافغان او افغانانو بيانونه موندلای سو . د غزني د دربار شاعر فرخي له نن څخه څه دپاسه زر کاله مخکي ويلي دي :

بکونهٔ شل افـــــغانیان دوپره وتیز
چودسته بسته بهم تیرهای بی سوفار

فردوسی په شهنامه کي زابل ته نزدې د « دشت خرگاه » د اوسېدونکو په باب ډېري خبري لري چي تفصیل به یې وروسته ولولئ . دی وایي :

چنین گفت دهقان دانش پـــژوه
مراین داستان را زپیشین گروه
که نزدیك زابل بـه سه روزه راه
یکی کوه بد ، سرکشیده به ماه
بیك سوی او دشت خـــرگاه بود
دگــــر دشت زی هندوان راه بود
نشستـه دران دشت بسیارکوچ
زاوغان ولاچین وکـــرد و بلوچ

تردې راوروسته نو د سیفی هروی تاریخنامه (تالیف ۷۱۸ ـ ۷۲۱ هجری) هغه اثر دئ چي د « افــــغان » او « افغانستـان » نومونه یې په ښکاره راوړي دي . نوموړي مولف د هغه وخت د « افغانستان ټول غیرېښتـانه وګړي لا هم « افغانان » بللي دي . (۱۰)

دروښاني غـورځنـگ ستـر مخـالف اخونـد درويزه ننـگرهـاري پـه مخـزن الاسـلام کـي د « افـغان » او حتـی افغـانسـتـان یـادونـه کـړې ده . دده خپلـه وينـا داسي ده :
الـحـاصـل هـرکـه مـیـخـواهـد خـود راازبـلای هـردوجـهـان نگهداردودراسلام ثـابت بـاشند و درکفرنـه افتنـد ، از پیران

این زمانه احتراز بکنند و مرید نشوند و الاهمچنان احوال اورا پیش خواهد آمد چنانکه دیده می شود درین ایام اکثر هر که از افغانستان وبلایی که درآمده است ازپیری و مریدی درآمده است » . (١١)

دپښتو ژبې پخوانیو شاعرانو هم د « افغان » نوم پخپل کلام کې راوړی دی . خوشحال ختك وایي :

دافغان پـــــه ننګ مې وتړله توره
ننګیالی د زمانې خوشحال ختك یم

رحمان بابا وایي :

چې کشوردافغانــــــــانو معطر شي
دهربیت مصرع مې زلفې دخوبان کړي

کاظم خان شیدا وایي :

په هندي ادا یې وکـړې په ما چارې
زه شیدا په زړه ساده دروه افغان یم

دشلمې پېړی په سر کې د افغان نوم له افغاني ملت سره د مینې او په افغانیت باندې د ویاړلو یوه نخښه سوه . زیاترو منوړینو له خپلو نومونو سره د « افغان » لقب هم کینښ . دې نامه نو نور یوازې د پښتنو تمثیل نه کاوه ، بلکې د هر افغاني تبعه له پاره کارېدله .

له څه مودې راهیسې په خارج کې خینې افغاني نشرات د ایرانیانو په پیروی د « افغانستاني » بېخونده او مضره کلمه کاروي چې په هیڅ صورت د افغانیت مفهوم نه افاده کوي . زما په فکر ددغې کلمې رواج به د افغانیت

www.libtool.com.cn

وياړلي صفت ته زيانمن تمام سي .

لکه مخکي چي مي وويل د افغان نوم پښتنو ته نورو ورکړی دی خو وروسته يې دپښتنو ليکوالو او شاعرانو په ليکنو او کلام کي رواج موندلی دی . (په نړی کي نور قومونه هم سته چي دبل چا له خوا ورکړه سوی نوم يې تر خپل نامه ډير عام سوی وي . ويل کيږي چي المانيانوته د « جرمن » نوم د سلتيانو له خوا ورکړه سوی دی او ددوی تر خپل نامه « دويچن » ډېر عام اوتاريخي سو) . (۱۲) خو پښتنو خانو ته تل پښتون ويلی دی او له پښتونولي څخه يې دخپل ژوندله پاره د يوه وياړلي اجتماعي قانون په توګه کار اخيستی دی او اخلي يې .

ج : پټهان : پښتنوته د « پټهان » لقب هم ورکړه سوی دی . دالقب دهند په پراخه سيمه کي منځ ته راغلی او پسې عام سوی دی . تر ايجاد وروسته يې د ريښې معلومولو له پاره راز راز توجيهات سوي دي . په مخزن افغاني او له هغه وروسته په خينو هغو آثارو کي چي د مخزن اغېزه پر پرته ده ، پټهان د « بطان » اوښتی شکل بلل سوی دی او پر زيات سوي دي چي دالقب د آنحضرت صلی الله عليه وسلم له خوا قيس عبدالرشيد ته ورکړه سوی دی . بطان يې د ببړی د ملا تير بللی دی . (۱۳) دځينو په نظر د پټهان د نامه ريښه په هند کي دپښتنو له لومړني ټاټوبي سره تړلې ده . فرشته ليکي پښتانه چي د غور له غرونو څخه دهند سيموته ولېږدېدل ، دبهار ايالت په

پټنه کي يې واړول . هنديانو په پټنه کي دهغوی دمېشته کېدو له امله هغوی پټهانان وبلل . (۱۴) مشهور ناروېژی ختيځ پوه مارګنسترن په پټهان کي د « پښتانه ـ پښتان » ريښه دخيله بولي . (۱۵) دپټهان توجيه چي هر راز وي ، زما دڅېړني موضوع نه ده خو دونه ويلای سم چي دانوم په هند کي ايجاد سوی دی او دپښتنو آثارو ته يې لار کړې ده . حقيقت دادی چي پښتون ، افغان ، پټهان ديوه قوم دري نومونه دي .شاعر وايي :

اسمانه ښه يې واوره په وازکومي درته وايم
افغان پښتون پټان دی يومفهوم يوه نامه ده
ښايست حسن ښکلا ټوله دميني تعابير دي
توپير دی دالفاظو مسمی ټـــــوله يوه ده

د : پښتو : د پښتنو ژبه « پښتو » ده . لکه د افغان نوم چي د غيرپښتنوله خوا دې قوم ته ورکړه سوی دی ، دغه راز غيرپښتانه اقوام پښتو ژبي ته « افغاني » وايي . دانوم همدا اوس د تاجکو ، هزاره وو ، اوزبکو او نور سره ورونوقومونو په عوامو کي دپښتو له پاره کارېږي. په پښتو ادبياتو کي د پښتـو له پاره د افغـاني نوم راوړلو ډېري پخوانی ببلګې سته . دروښاني افکارو مبلغ شاعر دولت لواني وايي :

افغاني لفظ مشکل و لوست کوېښ نه شه
ورتــــــه وشوه کننده ديارلس حـــــرفونه

لـه افغـاني لـفظ څخه يې مراد پښتـو ژبـه ده . د نړی

www.libtool.com.cn

دزیاترو پوهانو په عقیده ، پښتو یوه سوچه آریایي ژبه ده چې د هندواروپایي ژبو دکورنۍ د هندواریاني څانګې د اوستا په ښاخ پورې تړلې ده . دپټې خزانې دروایت له مخې یې د ادبي آثارو څرګونه د هجرت په دوهمه پېړۍ کې لیدلای سو.

اوس پښتو ژبه د یوه ژوندي قوم ژبه ده چې دنوي او معاصر ادب ټولو اصنافو ته یې په خپله لمن کې ځای ورکړی دی او دچا خبره « دسیالانو سیاله ژبه ده ».

په دې شپو ورځو کې د ځینو کسانو له خولې اورو چې د دملګرو ملتو په کومه خپرونه کې ویل سوي چې په یوویشتمه پېړۍ کې د نړۍ ځیني ژبې له منځه تلونکې دي او پښتو هم پکښې شامله ده . ماته داخبره معلومه نه ده چې د ملګروملتو ددغې خپرونې د لیکوال استناد په پر کومو دلایلو ولاړ و . ترکومه ځایه چې د ژبو د مرګ و ژوند مساله ده نو دا یوه نوې خبره نه ده . په نړۍ کې مړو لکه د ژبو زیږېدل چې لیدلي دي دغه راز مود ژبومړینه هم لیدلې ده . خو دپښتو ژبې د مرګ له پاره زه هیڅ راز توجیهي دلایل نه وینم . په دې ژبه باندې د څلېرویشتو میلیونو په شاوخوا کې وګړي خبرې کوي . د نړۍ دتقریبا ټولو ادبي ژانرونو بېلګې په پښتو کې موندلای سو او له نړیوال ادبي بهېر سره ددې ژبې د اوږه پراوږه یون شاهد یو. که څوک وایي چې دا یون سوکه دی ، وي به . خوهمدا سوکه یون ددې حقیقت ښکارندوی دی چې پښتو ژبه پخپل ذات کې

له دغه یون سره دتگ ورتیا لري . پاته سوه د ژبې د بدلون و بشپړتیا و تکامل خبره . دا حقیقت باید مونږ ومنوچي ننئ پښتو د روښاني عصر له پښتو سره هم د شکل له مخې او هم د محتوی له رویه توپیر لري . د راتلونکو پېړیو پښتو به په هغه صورت کي چي پخپله پښتانه د مرګي له خوبه راویښ سي ، تر ننی پښتو ډېره بډایه او متکامله وي . خودا کار باید د ژبې د مړیني په توګه تعبیر نه سي . د پښو ژوند دپښتانه له ژوند سره تړلی دی . که پښتون ژوندی و دا به هم ژوندۍ وي . (۱۶)

www.libtool.com.cn

دلومړي څپرکي لمنليکونه

(۱) دهيرودتس تاريخ ـ اووم فصل ـ ۶۶ کڼه ـ ۴۹۳ مخ ـ انګرېزي ژباړه . داياداښتونه پياوړي مورخ پوهاند دوکتور محمد حسن کاکړ راليږلي دي چي مننه ورڅخه کوم .

(۲) کلاکس Cloaks يوډول بې لستوڼو جامې دي چي ارتې غاړې لري اوما « واسکټ » ورته مناسبه ژباړه وبلله .

(۳) هماغه اثر ـ اووم فصل ـ ۶۷ کڼه ـ ۴۹۳ مخ .

(۴) هماغه اثر ـ اووم فصل ـ ۸۵ کڼه ـ ۴۹۷ مخ .

(۵) کاکړ ـ پوهاند ډاکټرمحمد حسن ـ افغان ، افغانستان و افغانها وتشکيل دولت درهندوستان ، فارس و افغانستان ـ ۱۳ مخ ـ پېښور ـ ۱۹۸۸ م .

(۶) هماغه اثر ـ ۱۶ ـ ۱۷ مخونه .

(۷) تږی ـ پوهاند دوکتور حبيب الله ـ پښتانه ـ ۵۲ مخ ـ پېښور ـ ۱۹۹۹ مارچ .

(۸) کاکړ ـ پوهاند ډاکټر محمد حسن ـ افغان ... ـ ۱۵ مخ .

(۹) حبيبي ـ پوهاند عبدالحی ـ دپښتوادبياتوتاريخ ـ دوهم ټوک ـ ۱۵ مخ ـ کابل ـ ۱۳۴۲ ش .

(۱۰) تږی ـ پوهاند دوکتور حبيب الله ـ پښتانه ـ ۵۷ مخ

(۱۱) اخوند درويزه ـ مخزن الاسلام ـ ۲۰۷ مخ ـ دهلی ـ ۱۳۰۰ ق

(۱۲) نوميالی ـ محمدانور ـ دپښتنودټولنيزتاريخ مبادی ـ ۳۳ مخ ـ مسکو ـ ۱۹۹۷ م .

(۱۳) دامطلب په خلاصه الانساب ، تواریخ خورشید جهان ، پښتانه دتاریخ په رڼا کښې او ځینو نورو کتابو کې راغلې دئ .

(۱۴) ظفرکاکاخېل ـ پښتانه دتاریخ په رڼا کښې ـ ۱۰۴ مخ ـ پېښور .

(۱۵) تاریخ تلفظ صرف پښتو ـ ډدوکتور روان فرهادي ترجمه ـ د استاد عبدالحی حبیبی له تعلیقاتو سره ـ لومړی ټوك ـ ۲۱۱ مخ ـ کابل ـ ۱۹۷۷ م .

(۱۶) په کوټه بلوچستان کې پــــه ۱۹۹۱ م کال د پښتو « عالمي کانفرنس » جوړ سوئ و او تر څلوېښتو زیاتي مقالې ‌ پکښې لوستل سوي وې . دغونډي دمقالو مجموعه چاپ سوې هم ده چي ښه د خوند مطالب پکښې دي . ددغي غونډي یوه برخه وال په خپله مقاله کي غوښتي دي ثابته کړي چي پښتو ژبه نوره ژوندۍ نسي پاتېدلای اوهرومرو به مري ! دا خو د لیکوال نظر و چي د احترام وړ دئ خو ماته د حیرانتیا ځای دادی چي د « کانفرنس » په پای کي ددغه « دلخراشه » مضمون لیکوال ته انعام هم ورکړه سو !

www.libtool.com.cn

دوهم څپرکی

دپښتنو اصل و نسب

دپښتنو دبني اسراییلیت نظریه :

لکه د پښتنو دنامه په برخه کي چي دپوهانو نظرونه بېلابېل دي ، دغه راز د پښتنو داصل ونسب په باب هم راز راز خبري سوي دي . چا دبني اسراییلو دورکو قبیلو بقایا بللي ، چا قبطیان ، چا ارمنیان ، چا بیا تاتار او څینو نورځه گڼلي دي . لیکلي اسناد ښيي چي دې موضوع ته دلومړي ځل له پاره د زرمي هجري پېړۍ په شاوخوا کي منظم کار پیل سوی دی . دمغول جهانگیر د دربارمنشي خواجه نعمت الله هروي نورزي د نواب خانجهان خان لودي په سپارښتنه او دسمانا دحاکم هیبت خـــــان په مرسته د « مخزن افغاني » په نامه یو کتاب په ۱۰۲۰ هجري قمري کي وکیښ . په دې کتاب کي د پښتنو داصل ونسب په باب مفصله څېړنه سوې ده او د پښتنو قبیلو د روایتي شجرو چارټونه ترتیب سوي دي او په دې برخه کي شفاهي روایتونه په لیکلې توگه ثبت سوي دي . دمخه تر دې چي دپښتنو داصل ونسب په باب د مخزن افغاني روایتونه بیان کړم

www.libtool.com.cn

ماته دا غوره ایسي چي دغه کتاب او مولف یې درنو لوستونکو ته وروپېژنم .

مخزن افغاني

دنورزی نعمت الله هروي په قلم په ۱۰۲۰ هـ ق کال کښل سوي دي نعمت الله دخواجه حبیب الله هروي زوی دي وایي چي خواجه حبیب الله هروي داکبرپاچا (جلالدین محمداکبر) له درباریانوڅخه و اوه۳۵ کاله یې په شاهي محکمه کي خدمت کړی دی . داکترمحمدبشیرحسین داکبرنامي په حواله لیکي چي داسړی هماغه حاجي حبیب الله کاشي دی چي داکبرپه درباریانوکي منلی شخص و. له اکبرسره په یوه تجارتي هیات کي گواته هم تللی و . کله چي اکبرپه۹۹۱ هـ ق کي دخینوخوراکي موادودبیودجگوالي په خاطرپولړتدبیرونه ونیول همدغه حبیب الله یې پربوره (شکره) باندي دنگران په توگه ودراوه (۱). حبیب الله داکبرنامي له قوله په ۱۰۰۳ هجري قمري کال په اگره کي مړسوی دی .

دنورزی نعمت الله دژوندپه باب چي څه مواد په لاس کي لروهغه زیاتره دده دمخزن افغاني له سریزي اومتن څخه په لاس راغلي دي اوله هغه څخه څرگندیږي چي نوموړي په اگره یادهندوستان په کوم بل ښارکي زیږېدلي دي . دورکتوب دزده کړي په باب یې په څه نه یو خبرخودومره پوهیږوچي په ۹۹۳ هـ ق کي دعبدالرحیم خانخانان دکتب خاني ناظم و. خانخانان عبدالرحیم دجلالدین اکبرسپه

سالارو. کله چي تراکبروروسته شهزاده سليم د (جهانګير) په نامه پرتخت کښېنوست (۱۰۱۴ هـ ق) نعمت الله يې د منشي په توګه وټاکه. يوولس کاله يې خدمت وکړاو وروسته يې دخانجهان لودي ملازمت ته ملاوتړله. خانجهان ورباندي دپښتانه ورور په توګه ډېرباوردرلود. نعمت الله له خانجهان لودي سره په هغه سفرکي ملګرى و چي په ۱۰۱۸ هـ ق کال يې دمرهټه وو دارامولو په خاطردکن ته کړى و. په دي سفرکي نعمت الله له يوبل درانه پښتون هيبت خان کاکړسره پېژندلي دي. دهمدغه هيبت خان کاکړ پېژندګلوي اومرسته وه چي نورزى نعمت الله يې دمخزن افغاني پرکښلوبريالى کړ. هيبت خان کاکړدخانجهان لودي نژدې ملګرى واودهغه دژوندډېرحالات ورته ځرګندوو. ده له نعمت الله نورزي سره دپښتنودژوند وژواك، اصل ونسب په معلومولوکي ډېره مرسته وکړه اوويل کيږي چي دمخزن افغاني په پاى کي چي دهيبت خان کاکړدپلارونيکه حالات بيان سوى دي هغه دده په خپل قلم پرزيات سوي دي. بايد وويل سي چي دمخزن په کښلوکي ترټولوزيات دخانجهان لودي هڅونه اوتشويق ډېراغېزمن واوځيني څېړونکي ددې کتاب دليکلواصلي مشوق خانجهان بولي. (۲)

نعمت الله هروي نورزى دفارسي ژبي شاعرهم و. ددېوان ځرك يې نشته خوپه مخزن افغاني کي يې يودوه شعره راغلي دي. دغه رازپه مخزن افغاني کي د پښتوشعرو شته والى ددې خبري دليل کيداى سي چي

نعمت الله په پښتوژبه پوهیدی که څه هم په هندوستان کي زیږیدلی اولوی سوۍ و خوخپله مورنی ژبه یې زده وه .

مخزن افغاني یوه دیباچه اومقدمه لري وریسې په اووه بابه اوخاتمه کي کتاب پای ته رسیږي هرباب اوخاتمه یې بیاپربیلوبیلوفصلونوویشلې ده . دکتاب دخاتمې په درو فصلونوکي یې دسره بنو. بیتنو اوغرغښتوپه قبیلوکي دمشهورو صوفیانوحالات راوړي دي . کتاب په لوی سرکي دپښتنو اصل ونسب څیړي. (دابرخه یې اوس د انسابوپوهانوپه نزد دمنلوړنه ده څکه پښتانه بني اسرایلوته منسوبوي ؟) بیادلودیانواوسوریانوحالات بیانوي اووریسې دخانجهان لودي دژوندکارنامې لیکي. ګه تردې خبري ورتېرسوچي دپښتنوداصل ونسب په باب یې ناسم اوله څانه جوړسوی نظرونه راوړي دي نورنومخزن افغاني په هندکي دپښتنوستانه وو په باب ډېرګټوراثردی .

ددې کتاب خپښې خانګړتیاوي به دنومړي اثرداردوژباړونکي له خولې دلته رانقل کړو . ترټولولومړی ښېګڼه یې داده چي مصنف دپښتنودحسب ونسب شجرې دلومړي څل له پاره راغونډې کړي دي چي دتاریخ په کوم بل کتاب کي په دومره تفصیل نه دي بیان سوي .

دخانجهان لودی دحالاتواوفتوحاتوبیان یې ډېرمستنداودباورودی څکه دکتاب لیکونکي ډېرکلونه اوپه ډېروکارونوکي دهغه ملګري و.

دسوري شیرشاه دستروکارناموبیان که څه هم په

«تاریخ شیرشاهي» او « واقعات مشتاقي» کي راغلی دی مګردمخزن افغاني معلومات بایدیوداسي اضافت وبولوچي دهغه په مرسته مورډشیرشاه سترشخصیت نورهم ښه تری پیژندلای سو . په دې برخه کي یې معلومات ثقه اومستنددي.

ددې کتاب یوه بله خانګړتیاالاداده چي دلودیانواوسوریانودزماني بیان یې له عقله لیري نکلواوافسانوڅخه رابیل کړی دئ .

دکتاب په خاتمه کي چي دپښتنوستانه وو اودخدای ددوستانوکوم معلومات راغونډسوي دي ځیني داسي کسان موندلاي سو چي په نوروماخذونوکي یې څرك نه لرو.

تر مخزن افغاني وړاندي مور پر همدې موضوع باندي په دغه کم او کیف کوم منظم اثر نه لرو . د پوهاند دوکتور حبیب الله تږی په قول د ابوالفضل « آیین اکبري » تر ټولو پخوانی لیکلی سند دئ چي دپښتنو د سترو قبایلو یادونه یې کړې ده (۳) آیین اکبري په ۱۵۹۷ ـ ۱۵۹۸ کلونو کي لیکل سوی دئ . نوموړی پوهاند په دې باب داخوند درویزه ننګرهاري د تذکره الابرار والاشرار روایت هم رانقلوي . ماته د تذکره الابرار والاشرار او مخزن افغاني لیکني همزولي ښکاري او داسي مي لاهم په زړه کي راګرزي چي د اخـــــــوند درویزه ماخذ دي د نعمت الله هروي اثر وي . (والله اعلم) د نعمت الله هروي زیار په خپل وخت کي یو نوښت (ابتکار) دئ او دمولف او

همکارانو هغه يې د ستاينې وړ ده .

د مخزن افغاني د روايتو له مخې پښتانه بني اسراييل دي او په بني اسراييلو کې د ساول (طالوت) له نسله ګڼل سوي دي . ساول د حضرت يعقوب (ع) په دوولسو زامنوکې د ابن يمين له اولادې څخه و . وايي ساول دحضرت اسماعيل «ع» په زمانه کې دبني اسرايلوپاچاو . دوه زامن يې وو چې (ارميا) و (برخيا) نوميدل لورېې دحضرت داود مېرمن وه برخيا د حضرت داودوزيراو ارميايې سپه سالارودارميازوى افغنه نوميدئ چې دحضرت سليمان سپه سالارواودبرخيادزوى نوم اصف وچې دوزارت منصب يې درلود . افغنه ته خداى څلوېښت زامن ورکړل اواصف ته اتلس . دحضرت سليمان دوفات پروخت ددې ورونو (افغنه ـ اصف) له اولاده دومره پياوړې قبيله جوړه سوه چې په ټولوبني اسرايلوکې يې سارى نه و .

وايي چې بني اسرايلودحضرت سليمان تروفات وروسته دخداى نافرمانۍ ته ملاوتړله ، خداى دبابل پاچا (بخت نصر) پرمسلط کړاودبني اسرايلوځيني قبيلې حجازته اوځيني غورته مهاجرې سوې حجازته دمهاجروبني اسرايلووروستى مشرخالد بن وليددى چې دځينوپښتنومورنى تيکه بلل سوى دئ . اودغوردبني اسرايلومتاخرسرى قيس دئ .

دمخزن افغاني دغه روايت دټولو هغو آثارو له پاره ديوه قوي ماخذ حيثيت لري چې په دې برخه کې ليکل

سوي دي . تاريخ مرصع ، خلاصه الانساب ، صولت افغاني ، شوکت افغاني ، توزك افغاني ، تواريخ خورشيد جهان ، دپښتنو تاريخ او نورو دمخزن افغاني محتويات اخيستي دي . دغه راز يو شمېرلويديځو مولفينو هم دمخزن افغاني پر روايتو تکيه کړې اومنلي يې دي . په غربي څېړونکو کي د بنګال د ايشيټيک ټولني مشر سر ويليام جونز William Jones ، الکساندر برنس Alexander Burnes، ويليام مورکرافټ William Moorcroft، چارلس مېسن Charles Masson ، جورج روز G.H.Rose، والټر بيليو H.W.Bellew او هنري جورج راورټي H.G.Raverty د پښتنو دبني اسراييليت دنظريې پلويان دي او په دوی کي جورج روز ددغي نظريې دخورا جدي مدافعينو څخه دی . (دده دحکمونو په باب به وروسته ورږغېږو) په مقابل کي منسټوارټ الفنسټن Mountstuart Elphinston، جان ملکم John Malcolm او برنارډ ډورن Bernard Dorn يې بيا کلك مخالفين دي او پښتانه اريايان بولي (ددغو څېړونکو د نظرياتو له پاره دښاغلي پوهاند دوکتور حبيب الله تږي ددرانه اثر « پښتانه » لوستل له لوستونکو سره فوق العاده مرسته کوي) .

په پښتنو ليکوالو کي ښاغلی خان روشن خان ددغي نظريې په ملاتړ ډېر څه ليکلي دي . په دې برخه دده د مشهور اثر اردو نوم (تذکره ــ پټهانون کی اصليت اور انکی تاريخ) دئ .

ددغي نظريې له مخي د حضرت محمد (ص) په ژوندكي حضرت خالد ابن وليد (رض) خپل هغه تربرونه چي په غور كي اوسېدل ، داسلام دين ته راوبلل . دغور پښتنو د قيس په مشري يو وفد (جرګه) مديني منورې ته ولېږه . دغه وفد هورې د اسلام مقدس دين ومانه او په ايمان مشرف سول . آنحضرت (ص) پر قيس باندي د عبدالرشيد نوم كښېښوو . قيس عبدالرشيد دمكې دفتح په غزا كي برخه واخيستله او د خپلوجنګي كارنامو په وجه يې د « بطان » لقب وګاټه . حضرت خالد خپله لور بی بی ساره ور په نكاح كړه . قيس له خپلو يارانو سره غورته ستون سو او داسلام د دين تبليغ يې پيل كړ . په ۴۰ ق يا ۴۱ ق كي مړ سو . دهمدې نظريې اغېزه دملاعبدالباقي افغان كندهاري په دې لاندي بيتونوكي ليدل كيږي .

پټهان قيس عبدالـــرشيد زموږ بابانوموني درې
دوحدت پياله يې نوش كړه له مشركه شوراپرې
زه دده ترلبوجــــــارسم دحبيب خپرېې مچ كړ
اولاده يې بهره مندسوه داباوو دين يې پوچ كړ
(تهذيب الواجبات ـ پنخم مخ ـ ۱۴۰۸ هـ ق) (۴ الف)

قيس څوك و ؟

د مخزن افغاني دليكني له مخي او په پښتنو كي د يوې مسلطي عنعنې له رويه ، قيس د اسلام دمقدس دين د بعثت پر وخت دغور دپښتنو مشر و . د اسلام ترمنلو اوله آنحضرت (ص) سره تر مشرف كېدلو وروسته يې نـــــوم

عبدالرشید سو داخکه چي وایي « قیس » عبراني نوم و . مرگ یې په ۴۰ یا ۴۱ ق کي واقع دئ . د اروابناد دوست محمد کامل او فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د څېړنو له مخي د قیس په نامه یو صحابي هم سته . خو داچي دغه قیس دي هماغه وي چي د جوړسوي افسانوي روایت له مخي دي د غور دپښتنو په نمایندگي مدینې منورې ته تللي و او هورې یې داسلام دین منلئ و، بیا وروسته بیرته غورته ستون سوي او درې زامـــن (بېټ ، سړه بن او غرغښت) ځني پاته وو ، هغه مسایل دي چي دثبوت دلایل یې کافي نه دي . عـلامه عبدالحی حبیبي لیکي « کیس پښتو کلمه ده ... ملایانو دغـــه نوم معرب (قیس) کړاوبه مخزن افغاني کي یې دعربیت افسانې وتراشل سوې چي دغه قیس عبدالرشید دخالد له خپلوانو څخه و او د حضرت رسول (ص) په حضور مشرف سوئ و مگر داافسانه حقیقت نه لري او نه په اسلامي تاریخ او سیر یاداحادیثو په کتابو کي دقیس عبدالرشید نوم راغلئ دئ اونه په بل قدیم کتاب کي داافسانه سته اونه قدیم سند لري . د حضرت رســــــــــول (ص) دژوندون ټول وقایع اوهغه وفود چي له نورو هیوادونو څخه ددوی مبارك حضور ته راغلي وه ، ټول وقایع یې دسیر او مغازی او فتوح په کتابو کي منضبط دي خوداقیس بالکل نسته . نو داویلای سو چي دا کیسه فقط دزرم هجري کال په حدودو کي پیدا سوي او تاریخي اصالت نه لري . » (۴ ب)

دمخزن له روایت سره سم د قیس دري زامن (سړه بن ، بېټ او غرغښت) پاته سول چي اوسني پښتانه دهمدغو دروتنو اولاده ده .خوشحال خان ختك وايي :

پښتون په اصل کي سړه بني دي
یاغــــورغښت دئ یابېټني دي
لودي غلجي دي دبېټني له لوره
په سړه بن پوري بیاکــرلاني دي

داودهغي نظريې لنډيزچي په مخزن کي ثبت سوی دی اووروسته يې پلويان اومخالفين پيداکړل او ترنونسمي پېړۍ پوري د يوې مسلطي او منل سوي نظريې په توګه وچلېده . پلويانويې پښتوژبه دعبراني ژبې يواوښتی شکل وباله اوسامي ژبه يې وګڼله. ددې نظريې له مخي پښتانه پنځونيکونوته رسيږي دسړه بن ، غرغښت اوبېټ اولاددې ته (اصلي افاغنه) او (متوزيواوکرلاڼيو) ته (وصلي افاغنه) وايي . دنولسمي ميلادي پېړۍ په اوله نيمايي کي اروپايي پوهانو دپښتنودبني اسرايليت نظريه ترپوښتني اوڅېړني لاندي ونيوله اوتراوږدوژبنيوتاريخي اوايتنيکي څېړنووروسته دې نتجې ته ورسېدل چي دپښتنودبني اسرايليت نظريه پر پاخه علمي تاداو ولاړه نظريه نه ده او افسانوي اړخ يې له ورايه ښکاره دی . البته دتاريخ په څېړو پړاوو کي به د سامي اقوامو څيني افراد او ګروپونه له پښتنو سره يوځای سوي او پکښې منحل سوي وي (اوسني سادات اوترهغو وړاندي مثالونه) خو حقيقت دادی چي نه

پښتانه سامي قوم دی اونه پښتو سامي ژبه ده . (تفصيل يې وروسته راځي).

دپښتنو دبنی اسراییلیت د نظريې کمزوري اړخونه او تناقضات

پښتنو محققينو ددې نظريې دښنلو او څېړلو په نيامت د تورات (۵) درواياتونو پر بنا اوږدې څېړنې کړې دي او په نتيجه کې څرګنده سوې ده چې :

ــ دساول (طالوت) په زامنوکي د ارميا په نامه هيڅوك نسته او زوی يې « افغنه » يو خيالي موجود دی . دظفر کاکاخيل دوينا له مخې خو د افغنه نوم په ټول تورات کې نه دی موندل سوی . (۶)

ــ دساول په زامنوکي دبرکيا په نامه يو تن سته چې زوی يې آصف دی خوداچې نوموړی دې دحضرت سليمان (ع) په وخت کې وزير مقرر سوی وي ، په تورات کې هيڅ راز اشاره نسته . فاضل استاد پوهاندعبدالشکوررشاد د (الدرس التام فی التاريخ العام) په حواله ليکي « دشاول (طالوت) دپاچا کېدلو کال ۱۰۹۲ ق م اودمرګ کال يې ۱۰۵۶ ق م ښودل سوی دیٰ اوترشاول وروسته حضرت داود (ع) دبنی اسرايلو مشروتاکه سو اوترڅلوېښت کاله واکمنی وروسته په ۱۰۱۶ ق م ومړ .... دورستنی ليکنې په رڼا کې هم د درايت په حکم دمخزن افغاني داليکنه زړه ته نه لوېږي چې - وايي (برخيا او ارميا دساول دوه پس مرګي زامن وو او دهغو زامن آصف او افغنه دحضرت داود وزير او سپه سالار

سول) داځکه چي که موږ د برخیا او ارمیا زوکړه په ۱۰۵۶ ق م یا ۱۰۵۵ ق م کي فرض کړو نودهغودزامنو (آصف او افغنه) زوکړه که دېلرو په شل کلني کي ښېښه سوې وي نو آصف او افغنه باید په ۱۰۳۵ ق م یا ۱۰۳۶ ق م زوکړي او تر شل کلنی په کم عمر کي دحضرت داود غوندي برمیالي پاچا له خوا دوزارت منصب دغه آصف او دسپه سالاری منصب افغنه ته ورکول له عقل وعادته لیري ښکاري» (۷)

ـ حضرت خالد بن ولید یو پیاوړی صحابي و او په اسلامي تاریخو کي یې دژوند حالات پوره بیان سوي دي مګر دده دهغه دعوت بیان هیڅ نه سو موندلای چي دغورپښتنو ته دي یې ورکړی وي او ګویا هغوی یې داسلام دین منلو ته رابللي وي . او که فرض محال دغه روایت ومنوهم ، بیاهم دخالد بن ولید په برخه کي دپښتنو دیني اسراییلیت دنظریې دجوړونکو څخه غلطي ښېښه سوې ده اوهغه داچي ددوی په نظرخالد بن ولید داموریانو په وخت کي دکابل والي و ، دحجاج بن یوسف له خوا چي داموریانو مشهور ظالم حکمران و ، مرکزته وغوښت سو . خالد دحجاج له بېړي مرکزته نه ولاړ ، په پښتنو ننوت ، له هغوسره یې خپښي وکړه او اوسني خالدي پښتانه چي خیني کسان دانسبت «بنګښو » ته کوي ، دده اولاده ده . د فاضل استاد رشاددخېړنو له مخي بایدوویل سي چي دکابل والي خالد بن ولید نه بلکي خالد بن عبدالله القسري و . دغه خالد دیزید لمسی دعبدالله زوی و چي دعربو په بجیله قبیله کي

www.libtool.com.cn

د قسر بن عبقر له اولادې څخه و او ددغه نسبت په واسطه يې خالد بن عبدالله القسري بولي .په داسي حال کي چي دمخزن دروايت خالد نومی دوليد مخزومی زوی اولقب يې سيف الله و . ده دکابل دوالي په توګه وظيفه نه لرله . دپښتنو دبني اسراييليت د نظريې له جوړوونکو څخه دا دوه خالد نامي سره ګډ سوي دي . (۸)

ـ د بني اسراييليت نظريه راته وايي چي قيس پر څلوردېرشم پښت افغنه بن ارميا ته او پر اووه دېرشم پښت ساول ته رسيږي (۹) که اوسني پښتانه يوازي دافغنه له نسله وي نو تر قيس پوري ددغو ۳۴ پښتو اولاده څه سول ؟ هغوی خوبه هم پښتانه يا پښتنو ته نږدې قبيلې وي . موږ تراوسه پوري په کوم تاريخ کي دهغوی داولادې په باب څه نه دي لوستي . له قيس څخه ترنن پوري د ډېرو دقيقو شجرو له مخي ۲۶ پښته تياکل سوي دي . په۲۶ پښته کي په ميليونونو انسانان منځ ته راغلل ، په ۳۴ پښته کي خوبه هرومرو تر دې زيات واى . داپه ميليونونوانسانان چيري تري تم سول ؟

ـ دانحضرت صلعم حضورته که دغوردپښتنوله خوايو هيات دحضرت خالدبن وليد «رض» په تشويق تللی هم وي اومشري يې قيس عبدالرشيدپرغاړه هم وي نوددغه هيات ، وفدياجرګې دنوروغړواولادونه څه سول ؟ داهيات خودغوردپښتنوپه نمايندګی تللی وچي تر راستنېدلو وروسته يې دغور په پښتنو کي داسلام د دين تبليغ ته ملاتړلې وه . نوبيا ددغو پښتنو اولادڅه سول ؟ دي پوښتنو

ته هم چا جواب نه دئ موندلی .

ــ دافغنه له زماني څخه بیا دحضرت رسول (ص) تر هجرته (۶۲۱ م) پوري نژدې شپاړس سوه کاله تېر سوي دي . په دې اوږده موده کې به دافغنه له زوزاتو څخه څومره پراخ اولس جوړسوئ وي او دا اولس خوبه هم دپښتنو تربرونه وو . دا اولس څه سو ؟ ددې پوښتني جواب هم نسته

ــ قیس په یوه روایت په ۴۰ ق (تاریخ سلطانی) او په بل روایت په ۴۳ ق کې مړ سوی دی . دمړيني پر وخت یې عمر ۸۷ کاله و (پښتـانه دتاریخ په رڼا کښـی) . وایي چې دایمان تر راوړلو وروسته یې دحضرت خالد له لور (بي بي سارا) سره واده وکړ . واده یې باید د ۷ ــ ۱۰ ق کلونو تر منځ سوئ وي او دواده پر وخت یې عمر باید د ۵۷ ــ ۶۰ کلو تر منځ وي . په پښتنو کې مسلط دود داسي دئ چې دقوم سرداران او خانزاده ګان په کم عمر (په اوله ځواني کې) واده کوي . قیس به هم له بي بي سارا سره تر واده دمخه بله ښځه یا ښځي کړي وي ځکه دسرداری په حالت کې هغه هم بیادپښتنو د سرداری په حالت کې دیوه سردار له پاره تر ۶۰ کالو پوري مجرد پاته کېدل له عرف وعادته لېري خبره ده . نوله دې بلي ښځي یا ښځو څخه پیداسوې اولاده څه سوه ؟ او که پښتـانه یوازي دبي بي سارا اولاد وي ، نو بیا مور ولي خینو پښتنو ته خالدي پښتانه وایو ؟ دپورتني استدلال له مخي خو ټول پښتانه باید دمور له خوا حضرت خالد ته ورسېږي . داپوښتني هم ټولي بې جوابه پاته

دي .

ـ دپښتو ژبي په باب علمي څېړنو داخبره ثابته کړې ده چي پښتو سامي الاصله ژبه نه ده او لکه وراندي چي مي وويل دا ژبه دهندواروپايي ژبو په کورنۍ اړه لري . دا څرنګه کېداى شي چي ژبه دي اريايي وي او قوم دي بيا بني اسراييل . (۱۰)

ـ دپښتنودبني اسراييليت په باب د لويديځو مولفينو ادعاګاني هم جدي تناقضات لري . ما وړاندي داخبره کړې ده چي په لويديځو مولفينوکي جورج روز ددغي نظريې له کلکو پلويانو څخه دى . تاسي دده هغو خبرو ته ځير سئ چي ښاغلي پوهاند دوکتور حبيب الله تږي د خپل نوي کتاب « پښتانـــــه » په ۱۲ مخ کي راوړي دي. دى وايي : « روز په پاى کي د ژبي خبره يادوي (مراد يې دورکو سوو يهودو قبايلو ژبه ده . م . هوتك) او وايي داخه عجيبه خبره نه ده چي پښتنو دي خپله اصلي عبراني ژبه بايللي وي . څکه دى وايي کله چي ديوه ولس يو څو قبيلې له خپل ملك او خلکو نه جلا او په يوه بل ملك کي د يوه غښتلي او ګڼ ولس په منځ کي ميشتې شي ، هلته نو بيا داخه د تعجب خبره نه ده چي دغه قبيلې خپله ژبـــــــــه بايلي .... » (پرکلماتو تاکيد زما دئ م . هوتك) تږى صاحب دهمدغه جورج روز له خولې ليکي : « داسراييلو لس قبيلې .... په نهايت کي افغانستان ته تللي او پښتانه دهمدغو لسو قبيلو اولاده ده . »

یو ځای پښتانه « دهمدغو لسو قبیلو اولاده » ګڼي او بل ځای وایي چي « یو څو قبیلې له خپل ملك او خلکو نه جلا او په یوه بل ملك کي د یوه غښتلي او ګڼ ولس په منځ کي میشتې سوې .... » (تاکید زما دی م . هوتك) .

که پښتانه د « همدغو لسو قبیلو اولاده » وي نو بیا « دغه غښتلی او ګڼ ولس » څوك وو ؟ چي «دغو لسو قبیلو» پکي خپله عبري ژبه بایلوده او اوس په پښتو ګړیږي . ددغه ولس ژبه خویه هرومرو پښتو وه . آیا دا حکم پر دغه حقیقت باندي اعتراف نه دی چي ددغو لسو قبیلو تر ورکېدو دمخه دلته یوګڼ او غښتلی ولس واو ژبه یې پښتو وه .

پوهېږو چي ددې نظریې جوړونکي په مغولي واکمنی کي اوسېدل . ددې واکمنی په حدودو (هند) کي تر پښتون د (افغان) کلمه ډېره مروجه وه . دهغه وخت دپښتنو په نزد هم دافغان نوم تر پښتون لرغونی ښکارېده . څکه یې نو دساول په کوزنی کي دارمیا او افغنه افسانه جوړه کړه . که دوی ته دامعلومه وای چي پښتون۔ پکتهون نوم تر افغان لرغونی دی ، هیڅکله به یې د ارمیا پر زوی د افغنه نوم نه وای ایښی بلکي پښتون ته ورته نوم به یې ورته تراشلی وای .

****

******

****

***

www.libtool.com.cn

دبني اسراييليت دنظريې دمنځ ته راتګ عوامل دپښتنو داصل ونسب او دهغو دقبيلوي شجرو کتابي ثبت په ۱۰۲۰ ق کي سوى دیَ او په دي کال نورزي نعمت الله هروي د « مخزن افغاني» په نوم کتاب وکيښ . داوخت مغول جهانګير پرتخت ناست دیَ .نعمت الله هروي دخانجهان لودي ملازم و او کتاب يې دهمدې خانجهان په تشويق کښلیْ دیْ (تفصيل يې مخکي بيان سوى دى) د حيات افغاني ليکوال دپټي محمدحيات خان دمخزن افغاني په حواله کاږي چي خانجهان لـــودي دافغانانـو (پښتنو) د« سلسلۀ نسب » د معلومولوله پاره خپل ملازمان (قطب خان ، سرمست خان ابدال ، همزه خان توخي ، عمرخان کاکړ ، ظريف خان يوسفزى) افغانستان ته ولېږل . هغوى دنسب داسلسله له ساوله رانيولي بيا ترقيس عبدالرشيد پوري نوم په نوم په مفصله توګه ليکلې راوړه (۱۱) دحيات افغاني مولف ددغي نسبنامې په باب خپل ترديد په واضحو ټکو بيان کړى دى او پوښتي چي دساول له مريني څخه دوه نيم زره کاله وروسته به آيا دا ممکنه وي چي د دومره اوږدې زماني مفصله نسبنامه دي سينه پرسينه په سمه توګه رارسېدلي وي ؟ جواب يې ده منفي ورکړیْ دى . نوموړى مولف وايي دمخزن افغاني هغه قلمي نسخه چي ده تري استفاده کړي دکابل د يوې معتبري کورنى له کتب خاني څخه ورته غلام حسين عليزي ورلېږلې وه . په دغه نسخه کي دکتاب دتصنيف علت داراز بيان سوىْ دىْ . دجهانګير

www.libtool.com.cn

دربارته دایران یو ایلچي راغی او د پښتنودنسب ریښه یې له دېبانو (دېوانو) سره تړلې وبلل اوحواله یې پریوه معتبر کتاب وکړه . پرخانجهان لودي باندي داخبره درنه تمامه سوه دخپلو ملازمانو یوه جرگه یې چي نومونه یې وړاندي بیان سول ، دپښتونخوا ببلابېلو برخوته ولېږل او دغه نسبنامه او دپښتنو دبنی اسراییلیت نظریه یې بیان کړه . په دي وخت کي د پښتنوله لاسه پاچهي وتلې ده . نه هغه پخواني برم ورپاته دئ او نه مقام . دمغولو په دربارکي پاته پښتانه هم په ببلابېلو ډولونو سره تر روحي شکنجې لاندي دي . په دغسي حالت کي چي دخپل اصل ونسب په باب دا راز له سپکاوي ډك توجیهات اوري ، څرگنده خبره ده چي دزغملو توان یې نه سي لرلای . دپاچهي داعادي له پاره خوبې دتوري کمی نه محسوساوه او خپلو هلوځلو ته یې امید لاره خو د اصل ونسب دسپکاوي چاره ورته درنه تمامېدله . په دغه راز یوه فضا کي دقیس عبدالرشید سره دتولو پښتنو دتړلو افسانه میدان ته سوه . دا افسانوي نظریه هسي دعادي خلکو له خوا وضع سوې هم نه ده . ډېر دقت پکښې سوی دئ . زیار ایستل سوی چي افسانوي روایتوته دهغي عیني زمینې له مخي چي تفصیل به یې وروسته راسي ، لږڅه منطقي او واقعي رنگ ورکړه سي او دهغه وخت دمسلط تفکر پر اساس بایددپښتنوداصل ونسب سلسله د حضرت نوح (ع) دریو زامنو (حام ــ سام ــ یافث) ته ورسول سي . باید وویل سي چي دریو تنو د

انساني تولیود رسولو عنعنه بوازي په پښتنو پوري منحصره نه ده . په شهنامه کي راغلي دي چي فریدون هم دري زامن (سلم ، تور او ایرج) درلودل او جهان یې پر دریو برخو ووېشه ، هر زوی ته یې یوه برخه ورکړه . دتاریخ پلار هیرودوت له خولې روایت دی چي داروپا په پراخه نااستوګنه سیمه کي چي واردواره یوسړی پیدا سو ، تارژیتائوس نومېدی او دري زامن یې پیداسول (لیپوخائیس ، اریوخائیس او کولاخائیس) . داوستا دروایتو له مخي زردشت هم دري زامن درلودل (ایست واستره ، اوروه تت نره ، هوره چیتره) . (۱۲) چي بیرته خپل اصلي مطلب ته راوګرزم ، د پښتنودسامیت دنظریې د منځ ته راتګ پر وخت په هندوستان کي د پښتنو اړیکي له دوو قوتونوسره وې . مغول او هندوان . دظفرکاکاخېل په عقیده مغولو او هندوانو دخپل نسب لړی حام او یافث ته رسول . پښتنو له مغولوسره سیاسي رقابت درلود او له هندوانو سره مذهبي دښمني .ددې له پاره چي له دوی دواړو سره یې اړیکي شلولي او خپل خط یې بېل کړی وي ، ځکه یې نوخپله شجره سام ته ورسوله . دې کاردوې ګټې ورته وکړې . یو یې د خپلې مذهبي عقیدې د تسکین له پاره ځانونه له هندوانو رابېل کړل او عربو ته یې چي ددوی په نظر ډېر مقدس وو ، ورسول اوبل یې له خپلو سیاسي سیالانو سره دمخالفت له پاره تیوریك تاداو جوړ کړ . ددې له پاره چي خپلو شجرو ته یې علمي اومنطقي رنګ ورکړئ وي ، نویې

د ساول په زوزاتو کې د افغنه په نامه یوشخص ور زیات کړ او پښتانه یې ورسره وتړل .

www.libtool.com.cn

د دوهم څپرکي لمنليکونه

(۱) مخزن افغانی ــ اردو ژباړه (اردو ژباړونکی يې ډاکټر محمد بشير حسين دی) ــ د سريزې ۱۳ مخ . ۱۹۷۸ م .

(۲) محمد حيات خان ــ حيات افغاني ــ پښتو ژباړه ــ لومړی ټوک ــ ۱۷۰ مخ ــ کابل ــ

(۳) تړی ــ پوهاند دوکتور حبيب الله ــ پښتانه ــ ۲ مخ .

(۴ الف) دا بيت ما څه دپاسه څلوېښت کاله مخکې د لومړي ځل له پاره له خپلي مور څخه اورېدلی و .

(۴ ب) حبيبي ــ عبدالحی ــ دپښتوادبياتو تاريخ ــ دوهم ټوک ــ ۱۰۲ ــ ۱۰۳ مخونه

(۵) تورات چي په لغت کي قانون ته وايي ، دهغه اسماني کتاب نوم دئ چي پر حضرت موسی (ع) نازل سوئ او له هغو څلورو کتابونو څخه دی چي مسلمانانو ايمان پر راوړی دی . په قرآن مجيد کي د تورات پر نامه ډېر پېښېږي . عيسويان دمقدس کتاب لومړيو پنځو برخوته تورات وايي . داپنځه برخي يې په انګريزي کي Pentateuch بولي چي په فارسي متونو کي ورته « خمسه موسی » ويل سوي دي .

(۶) ظفرکاکاخېل ــ سيدبهادرشاه ــ پښتانه دتاريخ په رڼاکښي ــ ۳۵ مخ ــ پېښور .

(۷) محمد حيات خان ــ حيات افغاني ــ پښتو ژباړه ــ

www.libtool.com.cn

دريم ټوك ـ تعليقات ـ بامخ ـ كابل ـ ۱۳۷۰ ش

(۸) هماغه اثر ـ هماغه ټوك ـ تعليقات ـ يج مخ

(۹) پښتانه دتاريخ په رڼا كښې ـ ۲۵ مخ ـ پېښور .

(۱۰) ځينې كسان وايي داخبره ممكنه ده چي قوم دي بنى اسراييل وي او ژبه دي هندواروپايي . ډه مثال كي يې د Yeddish ژبه راوړي . داژبه دهندواروپايي ژبو په جرمانيك ښاخ پوري تړل سوې او يوه ډېره نوي جوړه سوې ژبه ده چي دEarly Germans او Hebrew يو مخلوط دئ . داژبه گويا د عبراني ژبي يوه نوې راپيدا سوې لهجه ده . نن ورځ ان دايتاليا ، تركيې ، هسپانيا ، شمالي افريقا او امريكا يو زيات شمېر يهودان خو لا پرې پوهېږي هم نه . (وګورئ - Morris N. Kertzerد What is a Jew? ليكنه ـ ۱۱۷ مخ ـ څلرم چاپ ـ متحده ايالتونه ـ ۱۹۷۸ م

(۱۲) خپل ـ هارون ـ آفريده هاى مهجور علامه حبيبى ـ ۱۲۹ ـ ۱۳۸ مخونه ـ كابل ـ ۱۳۶۷ ش

(۱۳) حيات افغاني ـ پښتو ژباړه ـ لومړى ټوك ـ ۱۷۰ مخ .

www.libtool.com.cn

دريم څپرکی

روايتي شجرې

شجره څه ته وايي ؟

شجره يا په دقيقه توګه (نسبي شجره) چي خيني پښتانه يې دلهجوي ځانګړتياوو له مخي (سجره) بولي ، يوه عربي کلمه ده او معنا يې درخته (ونه) ده . په انساب‍ـــــــــــوکي شجره هغې جنيتيکي نقشې Genealogical Chart ته ويل کيږي چي د کورنۍ دغړو تر منځ دويني دګډون تسلسل پکښي بيان سوی وي . دغې نقشې ته په انګريزي Family Tree وايي .استاد محمدانور نوميالي د شجرې تعريف داسي بيان کړئ دئ : « نسبي شجره هغه څرګندونه ده چي ديو چا يا د يوې ټولۍ دمنل سوي مبدې په باره کي ويله کيږي . » (۱)

دنړۍ دزياترو ملتونو افراد دخپلو کورنيو چارټونو په ثبتولو سره غواړي خپله ايتنيکي لوړتيا يا اشرافيت ثابت کړي د امريکا دمتحده ايالتونو زياتره مخوري کورنۍ

چي غوا،ړي خپله خانداني لوړتيا او اصالت وښيي نو خپلي نسبي اړيکي هغو مسافرو ته رسوي چي په ۱۹۲۰ کال د Mayflower په بېړۍ کي امريکا ته راغلي وو . (۲) اروپايي اشراف ددې له پاره چي خانداني امتيازونه ترلاسه کړي ، زيارباسي خپل خانونه لرغونو اتلانو ، حتی پخپل زعم خـــدايانو ته ورسوي . دعيسويانو په مقدس کتاب Old Testament کي هم د آدم ، نوح او ابراهيم (ع) شجرې راغلي دي .

پښتانه دخپلو نسبي شجرو خوندي کول دخپل قوم او قبيلې يو منلي دود گڼي او زده کول يې پر خان لازم بولي . دوي تـه دخپـل قـوم وگدۍ د سوچـه تـوب مسـالـه زيـات اهميت لري . کله چي د قوم سوچه توب تثبيت سو ، بيا يې نو په کلي او ولس کي حيثيت ، وقار او ټولنيز موقف ډېر دروند وي . سراولف کېرو د الفنستون له خــــــــولې ليـکـي« ... قـبيـلـوي شـجـرې زيـات ارزښـت لـري او ټـول وېشونه او قبيلوي داخلي حکومتونه پر همدې باندي متکي دي . » بل خای وربـــې زياتوي « ... پښتـنو تـه شجره د ژونـدانـه سـاه ده او نـورتـه ښـايـي دپـانـې اړول وي . » دوی دخپل پلار ونيکه نومونه او دخپل قومي تسلسل روايتونه. په سينو کي ساتي او هغوی چي بيا په ليك لوست پوهېږي ، په ليکلې توگه يې خوندي کوي . دکورنی شجرې معمولا پر اوږدو طومار ډوله کاغذي تراډو باندي ليـکلي وي د نسبي شجرو دليکلي ثبت دود زياتره په اشرافي کـورنيو کي باب

www.libtool.com.cn

(رواج) دی . ښاري پښتنواو تعليم يافته قشردا دود تر ډېري اندازي خوشي کړی دی . خوپه هيوادکي د تېرو دوو لسېزو تراجيدی د پښتنو يو لوی جمعيت دنړی پر پنځو لويو وچو سره تيت کړ او په نويو مېنو کي دهغوی ټولنيز دريځ تر ګواښ لاندي راغئ نو دنسبي اصالت مړژواندي عنعنه يې بيرته راژوندی کړه .

هغسي چې د پښتنو د بني اسراييليت نظريه دلومړي خل له پاره په مخزن افغاني کي په مفصله توګه ثبت سوه ، دغه راز دهغوی دنسبي شجرو لومړنی مفصل ثبت هم په دغه کتاب کي واردواره پيل سو . مخزن افغاني د پښتنوله عمومي عنعنوي روايت سره سم ټولي پښتني قبيلې او قومونه د بيټ ، سړه بن او غرغښت له لاري قيس عبدالرشيد ته رسولي دي او لکه وړاندي چې وويل سول قيس داسلام داوايلو دزماني سړی ښوول سوی دی اودا لاهم وايي چې صحابي و . زماپه فکر که د قيس نيکه صحابي توب ثابت هم وي ، بياهم دا درې پښتې دده زامن نسبي کېدلای او تر اسلامي عصر ډېر وړاندي نومونه دي . که دا درې پښتې مو دقيس زامن وګڼو نودژوندزمانه به يې دلومړی هجري پېړی شاوخوا وي يعني په دغه وخت کي بايد پښتانه د دټولنيز جوړښت له مخي دافرادو يا کورنيو په حالت کي وي او دقوم يا قبيلې سطحي ته بايد ډېر وروسته رسېدلي وي . پر دې خبره خو تقريبا اتفاق سته چې په دوو ، درو پېړيو کي له يوه فردڅخه دزرګونو يا لکونو کسانو

زیږېدل دعقل و عادت پرخلاف حکم دئ . خو تاریخ مورته وایي چي دپښتنو ددغو درو نیکونو ترزماني دوې درې سدې وروسته پښتانه دیوه داسي جنګي ځواك په توګه منل سوي دي چي ستر واکمنان حساب وربانديکوي . په دې برخه کي به بده نه وي چي دا څو بېلګې ولولو :

ــ وایي چي سبکتګین (د ۳۶۶ ق شاوخوا) دخپل جنګي ځواك دپیاوړتیا او دخپلي پاچهی دټینګښت له پاره له پښتنو سره خپښي وکړه او د زابل (زاول) دپښتنو دیوه مشر لور یې خان ته وغوښته . اروانباد علامه حبیبي لیکي چي « چون سبکتګین داماد افغانان شد ، تمام افغانان درلشکر او میجنګیدند . » (۳) داسي یو ځواك چي سبکتګین غوندي برمیالی پاچا دي یې په زوموالې پیاوړی کېږي ، باید د شمېر په لحاظ هم زیات او موثر وي . خودروایتي شجرو له مخي په دغه وخت کي نه دابدالیانو مورث اعلی (ملك اودل) زیږېدلئ و اونه د غلجیو دموجد اعلی بولګه وه ! چي داپښتانه به نو څوك وو ؟ (دابدالیانو دمشر نیکه ملك اودل دژوند زمانه د ۴۴۰ هـ ق حدود تاکل سوي دي اوپه همدې اساس باید دغلجیو دمشر نیکه زمانه هم د ۴۰۰ ق حدود وي) دتېري پوښتني ځواب دادئ چي دسبکتګین خښیان دهمدغو اوسنیو پښتنو اسلاف وو خو روایتي شجرو اودهغو پر اساس دقومونو دموجدانو دژوند دزمانواټکلي ټاکلو مونږ ناسمي لاري ته رهنمایي کړي یو .

ــ دروایتي شجرو له مخي دبېټ نیکه دلور بي بي متو دوه

زامن وو چي غلجي او ابراهيم (مشهور په لودي) سوميدل او د بيټ زمانه بايد ددوهمي هجري پېړۍ شاوخوا وي خکه وايي پلار يې قيس عبدالرشيد په ۴۰ ـ ۴۱ ق کي مړ دی او بېټ هم معمر سړی معرفي سوی دی . دلودي او غلجي زېږېده هم بايد د دوهمي هجري پېړۍ حدود ومنو (که څه هم روايتي شجرو په کتابو کي لودي د خپل تربور ابدال يا اودل همزولی ښوول سوی دئ او دابدال د ژوند زمانه يې د ۴۴۰ ق تاکلې ده) خوبه حيرانتيا سره وينو چي دهمدې لودي اولاده دخپل موجد تر زېږېدو په يوه حساب يو نيم سل کاله وروسته او په بل حساب اويا کاله دمخه دشمېر او قوت په لحاظ دومره پياوړي کېږي چي په ملتان کي پوره نيمه پېړۍ پاچهي کوي داسي پاچهي چي حدود يې شمالاً او جنوباً له لغمانه ترملتانه وو . وايي ملتان په هغه وخت د يوه ښار نوم نه و بلکي يوې پراخي سيمي ته ويل کېده ، دومره پراخه سيمه چي يوسلو شل زره کلي يې درلودل (۴) ددې پاچهي بنسټ ايښوونکی حميد لودي و چي له سبکتگين سره يې ددوستی تړون درلود او سبکتگين يې پاچهي په رسميت پېژندلې وه (۵)

دنسب پوهني پوهانو يوه پېړۍ د دريو نسلونو له پاره ټاکلې ده او يوه نيمه پېړۍ له نيکه څخه تر کودي پوري زمانه نيسي يعني پنځه نسله . په پنځه نسله کي انساني زېږېدنه دومره نسي ډېرېدلای چي له خپل ټاټوبي (کسي غر) څخه په زرگونو ميله ليري (ملتان) کي دي ديوې

درنې پاچهي بنسټ کښېښودي ، داسي پاچهي د سلطان محمود غزنوي د لښکرو په مخ کي خنډ وي او سلطان مجبورېږي هغه په زياته قوه له منځه يوسي (۴۰۱ ق)

ــ غوري پاچا علاوالدين (مشهور په جهانسوز) پر غزنوي دولت باندي په ۵۴۵ ــ ۵۴۶ ق کي برى ومومند ، او دبست وتخارستان ترفتح کولو وروسته له سلجوقي سلطان سنجر سره ونښت . خلك څني خواتوري سوي وو څکه يې له لښکرو څخه شپږ زره تنه غلجي و تورك سلطان سنجر ته تسليم سول . (۶) که دغلجي د ژوند زمانه لکه څرنګه چي د روايتي شجرو څېړونکو ټاکلې ده ، څلور سوه هجري قمري ومنو نو دلته بيا هم د تولد و تناسل له نامکن ډېرښت سره مخامخ کېږو . په يو سل و پنځوس کاله کي له يوه فرد (غلجي) څخه دومره اولاده منځ ته راغله چي يوازي درې زره تنه خوانان يې سلطان سنجر ته تعليم سول . ددې خوانانو کورنى (مور و پلار ، خويندي و ورونه) چي پر زيات کړو ، خبره لکونوته رسيږي . عقل دومره زياته زيږېدنه په يوه لنډه زمانه کي نه سي منلاى .

ــ په روايتي شجرو کي متوزي او کرلاني پښتانه (وصلي افاغنه) بلل سوي دي . داصل و وصل خبره به وروسته وڅېړو ، خوکه داصل و وصل (جز و کل) مفهوم په پام کي ونيسو نوبايد اصلي قومونه تر وصلي د شمېر له مخي زيات وي . مګر اوسنى شمېرني مور ته برعکس معلومات راکوي . د پښتنو د قبيلوي ترکيب په باب نسبتا جامع

 څېړنه په يوه کتاب کي سوې ده چي د (پښتني قبيلې) په نامه د پښتو څېړنو د ننګرهار مرکز له خوا په ۱۳۷۰ ش کال په کابل کي خپور سوی دی . په دې کتاب کي د پښتنو قومونو په باره کي تفصيلي خبري سوي دي ، تربوې اندازې يې د ډاډ وړ احصائيې ورکړي دي او داوسېدنو ځای ځايګی يې ښودل سوئ دئ .ما چي داقومونه وشمېرل نتيجه يې په لاندي ډول راووتل :

سړه بني (اصلي) = ۶۱ لوی قومونه
غرغښتي (اصلي) = ۱۶ لوی قومونه
متوزي (وصلي) = ۷۱ لوی قومونه
کرلاني (وصلي) = ۲۹ لوی قومونه

اروابناد سرمحقق دوست شينواري په مخزن افغاني کي ټولي درج سوي قبيلې (۳۹۵) او په هغو کي يې سړه بني (۱۰۵) ، بيټني (۲۵) ، متوزي (۵۲) او کرلاني (۱۲۰) شمېرلي دي. (۷) په دې ډول وينو چي د وصلي شمېر تر اصلي واوښت . دا کار خو له نامکناتو څخه نه دی ، خو عادت و درايت يې نه سي منلای .

د روايتي شجرو په عنعنه کي اساسي تېروتنه داده چي هلته د پښتني ټولني د جوړښت واحدونه د افرادو په توګه منل سوي دي په داسي حال کي چي دا واحدونه افراد نه بلکي دافرادو لويي لويي ټولي دي . ابدال ، غلجی ، وردك ، خاخی ، منګل ، اخك ، سليمان ... اونور د افرادو نومونه نه دي بلکي د لويو لويو ټوليو نومونه دي . استاد

نومیالی لیکي : «دپښتنو ایتنیکي مجتمع دیو بشپړ اورګانیزم په توګه تش د منفردو وګړو مجموعه نه ده بلکي یو اجتماعي ـ اقتصادي سیستم دی چي دمادي او معنوي عناصرو له تاریخي ترکیبه څخه د اوږدي زماني په دوران کي دتشکل او تکامل پر لارباندي منځ ته راغلی دی . ددې اورګانیزم واحدونه وګړي نه دي بلکي لو یي لويي قبیلې یا ټبې دي چي دهري یوې تشکل او تکامل دخورا ډېر وخت مولود دئ . . . » (۸)

پوهاند دوکتور حبیبالله تږی لیکي چي « . . . په پخوانو تاریخونو او آثارو کي رښتیا هم ډېر زیات داسي خیالي او جعلي روایتونه او خام مطالب راغلي دي چي یو یې هم داصولي کره کتني او منطقي استدلال تاب نه لري . یو مثال د پښتنوپه باره کي د افغنه اوقیص عبدالرشید افسانه اودهغې په اساس باندي دپښتنودنسب جوړه شوې شجره ده ، چي هم د منطقي پخواني او ځیني اوسني تاریخونه پرې ډك دي ، او هم په پښتنو کي له ډېر پخوانه په شفاهي ډول رایجه شوې ده . خوکه دا او داسي ډېر نور د پخوانو تاریخونو او آثارو مطالب د اصولي اجتماعي او تاریخي کره کتني د معیارونوپه اساس وڅېړل شي نویقین دئ چي افسانوي اړخ به یې په واقعي اړخ دومره غالب شي چي داټول روایت به بادیوسي . » (۹)

سر اولف کېرو وایي « ددې کیسې خیالي اړخ پوره څرګند سو . حتی د قیس او دده دملګرو نکل هم د

خینو باوري اسلامي منابعو له خوا رد سوی دی . مشهور سیاح البیروني او درباري العتبي (Alutabi) دواړه د محمود غزنوي د یوولسمي پېړی د زمانې خلك دي او د قیس نګل ردوي . د دوی لیکنې ښيي چي له قیس څخه څلور پېړۍ وروسته دکابل ولایت لا مسلمان شوی نه و . » . نومورۍ زیاتوي « ... له دغو کیسو څخه د ډهلي د څراغ د تیلو بوی ځي . د دربار افغانانو خپلي شجري بیانولې او خان ته یې کریدت ورکاوه حال داچي پښتو یې نه وه زده او په پارسي به غږېدل . دوي دمغول پاچا د خوشالي او خندولو لپاره هر څه ویل »(۱۰)

اوس به دپورتني حقیقت په پام کي نیولو سره د پښتون قوم یو شمېر ستري څانګي دمستندو تاریخي پېښو په رڼا کي وڅېړو او وبه ګورو چي ددغو څانګو څرك د راویتي شجرو پر خلاف تر اسلامي عصر ډېر وړاندي موندلای سو .

اودل ـ ابدال ـ ایتل ـ هفتل ـ یفتل

ابدالیان د پښتنو یوه مشهوره قبیله ده دافغانستان په تاریخ کي ددغي قبیلې رول ډېر زیات دی . دې قبیلې دمعاصر افغانستان دجوړېدوله وخته د دوه نیم سوو کالو په اوږدو کي واکمني کړې چي په هیواد کي دټولو میشته وو پښتنو او غیرپښتنو له خوا منله سوې هم وه . دروسانو غیرمستقیم او مستقیم تیري د دوي واکمني پای ته ورسوله . ددغي قبیلې زیاتره مشاهیر د افغانانو او ټولو پښتنوګډ ملي

ویاړونه دي . دابدالیانو دنامه ریښه هغو سپین پوستي اریایي قبیلې ته رسیږي چي په تاریخ کي یې د اپتل Aptal یا هفتل په نامه پېژنو. اروپایان دغو اریایي هپتالیانو ته سپین هونان وایي . د (هون ، هان) اوښتی شکل اوس په پښتو کي (خان) دی چي خیني پښتانه یې د (خون) په ښه هم تلفظ کوي . د (هـ) او (خ) داوښتون نور مثالونه هم شته . د (خوارزم) پخوانی ثبت د (هوارزم) په شکل هم لیدل سوی دی . عربو دې قبیلو ته [میاطله] ویله . تاریخي څېړني ښیي چي دغه سپین پوستي اریایان د اوسني افغانستان سیمو ته تر راتګ وروسته ددې ځای له لرغونو قبایلو (پکهت ، پښت) سره ګډ سوي دي . دهفتالیانو ژبه چي هر څه وه خو له پکتهانو سره له ګډون وروسته یې ژبه یومخیزه (پښتو) سوې ده . د اپتل قبیلې د ۴۰۰ م) په شاوخوا کي په باختر او تخارستان کي یو پیاوړی دولت جوړکړ ، له ساسانیانو سره یې جګړې وکړې او کتیبې یې دکندهارپه شمال او ارزګان کي موندل سوي دي . (۱۱) دروایتي شجرو له مخي د ابدالـیو پښتنو نیکه (ابدال) نومېدئ او په اسلامي عصر کي پیداسوی دئ . د ترین زوی ، د شرخبون لمسی ، د سړه بن کوسی او د قیس عبدالرشید کودی و . د ژوند زمانه یې د ۴۴۰هـ ق شاوخوا ټاکل سوې ده . داسلامي دورې دغه ابدال نیکه که څېړي عیني موجودیت هم ولري نوبه د لرغونو اپتالیانو له زوزاتوڅخه یو متاخر سړی وي . خکه ابدالي قبیلې د اسلام

www.libtool.com.cn

دمبین دین تر بعثت څه دپاسه دوه سوه کاله وړاندي پیاوړی دولت درلود . موږ دروایتي شجرو په ګرافیکه نخشه کي پر ډېرو داسي نومونو پېښېږو چي له پوښتنو خالي نه دي . حضرت بیټ نیکه په هیڅ ډول هغه بیټنی نه دي چي قوم يې په نامه ستنه . د پټي خزانې باباهوتك د هوتك قبیلې يو متاخر شخص دئ او په هیڅ راز يې باید هغه منبع ونه بولو چي د هوتکو پراخ قوم ورته منسوب دی .

ابدالیانو ته د (دراني) لقب لوی احمدشاه بابا ورکړئ دئ . تر احمدشاهي عصر وړاندي يې ټولو منابعو نوم ابدالي يا اودالي راوړی دی .

الکو ، اراکو ، الکوزي ، اراکوزي

دروایتي شجرو له مخي الکو د خیرك په اولاده کي د بارك او پوپل سکني ورور دی . خیرك دابدال زوی د ترین لمسی د شرخبون کړوسی د سړه بن کوسی او د قیس عبدالرشید کودی دی . د ژوند زمانه يې باید د ۷۸۰ هـ ق شاوخوا وبولو څکه د ورور (پوپل) د ژوند زمانه يې تاریخونو د ۷۸۰ هـ ق حدود ښوولي دي . (۱۲) یعني د اتمي هجري پېړۍ پای یا له نن څخه نږدې ۶۵۰ کاله وړاندي . دالکوزیو پښتنو ټاټوبی په مشخصه توګه د احمدشاهي کندهار شمال لویدیځ ته د ارغنداب ناوه ده . د زابل ولایت په جلدك او په فراه ولایت کي هم یو شمېر الکوزي اوسي خو اصلي مېنه يې د ارغنداب د رود غاړې دي . د ارغنداب حوزه په تاریخي لحاظ د اراکوزیا سیمه

ده . وايي كله چي مقدوني سكندر (تولد يې ۳۵۶ ق م) له اتيازرو لښكرو سره د اسيا پر لويه وچه بريد وكړ ، دريم داريوش ته يې ماته وركړه ، د هخامنشي سلطنت پلازمېنه (پايتخت) يې وسوځله ، مخ يې پر خراسان ونيو ، دهرات تر نيولو وروسته يې دهيلمند ناوه او وروسته د اراكوزي ناوه د اراكوزيانو له سخت مقاومت وروسته فتح كـــــړه . د ۳۲۹ ق م پـه دوبـي كـي يـې د اركـوزي سـكـنـدريـې ښـار د اوسني كندهار په شاوخوا كي جوړ كړ . (۱۳) د اراكوزيا سيمه په ريگويدا كي د (سراسواتي) او په اوستا كي د (هراويتي) په نامه ياده سوې ده . (۱۴) دغه اراكوزيان چي د ارغنداب پر غاړو اوسېدل او له مقدوني سكندر سره يې « سخت مقاومت » كاوه ، څوك وو ؟ داخلك د همدا ننيو الكوزيو اسلاف وو . د الكوزي او اراكوزي په نومونو كي د (لام) او (رې) اوښتون (ابـــدال) پېښ دی . (رې) پـه (لام) اوښـتـې ده . ددغـه راز ابـدال نـوري بېلگې هم سته لكه : دېوار ــ دېوال ، غربېل ــ غلبېل ، قيطور ــ قيطول . (د كندهار ښار لويديځ ته د سرپوزې د غره لـــــوره څوكه « قيطول » نومېږي . مـــاته لا په (رې) او (لام) كي د (لام) رږغ لرغـــــــوني ښكاري او په (الكوزي) كلمه كي د پای له خوا (زی) هغه سوفيكس نه بولم چي د نومونو په پای كي ورلوېږي او د (زوی) معنا وركـوي لكه د (بارك) او (محمد) د نامه و پای ته چي ورلـوېدلی او (باركزی) او (محمد زی)

خپني جوړ سوی دی یعني د بارك زوی او دمحمد زوی . الکوزی او اراکوزی د شخص نوم نه بلکي د هغه جمعیت نوم دئ چي د اراکوزیا اوسېدونکي وو .

اخك ـ اخکزي

په ابدالیو پښتنو کي اخکزي هغه قبیله ده چي چي د ژوند ډېري لرغوني لاري چاري ، راشه درشه ، رسم و رواجونه ، دودونه و عادتونه یې خوندي ساتلي دي . دپښتنو د ایتنیکي څېړنو له پاره دا قوم خورا غني مواد لري . د دوی دنگ دنگ قدونه ، پیاوړي بدنونه ، غښتلي موټي ، ګردي مخونه ، مست اتڼونه ، غېرېي او نور یې هر یو پخپل ذات کي د اریایي توب او لرغونتوب نخښي دي . ددې قوم دخپلونو نومونه هم خورا لرغوني علایم لري . د روایتي شجرو پر بنا اخك او محمد دوه ورونه دي چي دبارك له اولادي ګڼل کېږي . د بارك دژوند زمانه د ۷۶۰ هـ ق شاوخوا اټکل سوې ده اوبه دې حساب باید د اخك نیکه وخت تر دې وروسته کلونه وي او تر ۸۰۰ هـ ق وروسته کلونه یې وبولو . دا خبره مي لا باید دمخه کړې وای چي د یوې قبیلې د جوړښت د پیل له پاره دغه شان دقیقه نېټه یا کال ټاکل پخپله د علم له موازینو سره سر نه خوري . د اخك د پیدایښت کلونه که د ۸۰۰ هـ ق حدود ومنو نو دا د اسلامي عصر هغه دوران دئ چي اسلامي تفکر د مسلمانانو اوبه تېره بیا پښتنو د ژوند په ټولو اړخونو کي ژوري ریښي ځغلولي دي . پر ژبه یې د عربیت ژوره اغېزه مسلطه سوې

ده . نومونه یې عربي ، اصطلاحات عربي ، هرڅه عربي سوي دي .داخبره دمنلو نه ده چې د اسلامي مجد وعظمت په دغسي یوه دوران کې دي د یوه مسلمان قوم نومونه غیر اسلامي یا غیر عربي وي او مسلمان اڅك دي پر خپلو زامنو (ګجن) و (بادین) نومـــــونه کښېږدي ، لمسی دې د (ځول) ، کړوسی دې د (سدی) ، کـــــــوسی دې د (پایك) او کودی دې د (خودك) په نامه ونوموي .تاسي ته به زه د یوه اڅکزي شاعر شجره ورانديکړم اوتاسي به دا ټول غیـر عربي نـومـونـه پـکښېـي ووینـئ . داشـاعـر مـلا عبدالسـلام اشېزی نومېږي او پـه اولـس کـي پـه سلام بـابـا مشهور دئ . نومړی د ملاحبش زوی هغه د ملاصمد هغه دملا برت هغه د جمال هغه د ګلي هغه د غازي هغه د پیرعلي هغه د خودك هغه د پایك هغه د سدي هغه د ځول هغه د ګجن هغه د اڅك زوی دی . (۱۵) ددې شجرې د پای شپږ نومونه خویه څرګند ډول تر اسلام دمخه نومونه دي (۱۶) . که درې پښتنه یوه پېړی وګڼو نو شپږ پښتنه دوه سوه کاله کېږي او ددې معنا به داوي چې د اڅك زېږېدنه باید لږ تر لږه دوه سوه کاله تر اسلام وړاندي وبولو . روایتي شجرو ته د نیتې ټاکونکو د هغه عمر شپږ سوه کاله کېږي دی . په دغه موده کي له یوه فرد څخه داڅکزو د دومره پراخ اولس جوړېدل ترعقل وتلې خبره ده . ما د یوه اڅکزي شاعر شجره څکه د بېلګې له پاره راوړه چې ددې قوم پر شجرو زيات باور کېدلای سي . په ابدالیو پښتنو کي د اڅکزو قبیله

دنسبي اړيکو په خوندي کولوکي تر نورو قبيلو ډېره پابنده ده . په دوي کي دقبيلې پوښتنه اساسي سوال دی . له نابلده مېلمه څخه تر روغبړ وروسته لومړی پوښتنه داده چي څوك يې ؟ يعني په قوم څوك يې ؟

داڅك د ژون زمانه ډېره قديمه ده . د شجرو جوړوونکو د کجن او اڅك تر منځ د پېړيو پېړيو فاصله غورځولې ده . ښاغلي دوکتور عبدالرازق پالوال پخپل درانه اثر (دپښتنو نوی پخوانی تاريخ) کي د يوناني آثارو پر بنسټ د (ارڅك) شاهانو په باب (چي مراد يې اڅك شاهان دي) ډېر لرغوني شواهد او تازه و بکر معلومات ورکړي دي . ددغه درانه او ګران کتاب دوهم ټوك چاپ سوی دی (۱۹۹۴ م) پښتانه ددغه اثر د نورو ټوکونو د خپرېدو لار څاري .

بړيڅ ــ پروټ ــ ډاسو ــ اپرېدي

د اريايانو په لرغونو سرودونو (ويدونو) کي مورږ د ارغنداب په ناوه کي د پښي ، ډسه ، پراوته او بريسه قبيلو نومونه مومو چي له دوی څخه همدا نن پښي په سيوی او کندهار کي سته ، بريسه په يقين سره د بړيڅ قوم نوم دی ، پروټ د الکوزيو يو ښاخ دئ ، د اپرېديو نوم د اپاريتي په بڼه ثبت دی او په سليمانخېلو کي د ډاسو (ډسه) په نامه يوخېل سته (۱۷)

ساك ــ سهاك ــ ساکزی ــ اسحاق زی

له تاريخي څېړنو څخه څرګندېږي چي ساك قبايل د

آمو په شاوخوا کي ترميلاد شپږ سوه کاله مخکي اوسېدل . وايي لوی کوروش د سيستان د فتح پر وخت همدغه ساکان د هغوی د ښوخدمتونو له امله (نيك کردار) بللي او نازولي يې دي . ارواښاد علامه حبيبي ليکي کله چي دغه کوچي ساکان صحرانشين سول دباختر په سيمو اودآمو سيندپه جنوب کي له پښت قبيلې سره ګډ سول او دساکه نوم ددغو قبايلو په نومونو کي ځای سو . لکه په زابل او کابل کي د سهاك او په هيلمند کي دساګزي په پښتنه قبيله کي همدا نوم سته . له ساکانو څخه عبدالله محمد بن صالح ساګزي په سيستان کي د يعقوب ليث صفار پرخلاف پاڅون وکړ او مات سو (٢٥٩ هـ ق) مشهور انګرېزافغان پوه سر اولف کېرودګندهارا دساك واکمنانو په نومونو کي خورا ډېر پښتو مشابهتونه موندلي دي . (١٨) ارواښاد دوست شينواری خولا ساکان د پښتون قام په جوړښت کي يو اساسي عنصر ګڼي . دده په عقيده د پښتانه پـه خته کي د (سلم ، ساك او سامي) عناصرو ښېلګې سته . (١٩)

په پښتنو کي دعربي فرهنګ له خپرېدو سره سم خورا ډېري پښتو کلمې په عربي بڼه او وروسته په پارسي شکل واوښتې لکه صرود (سردسېر) ، جروم (ګرمسير) مستنج (مستنګ) ، سجستان (ساګزستان) ، سجزي (ساګزي) ، قهستان (کـــــوهستان) ، مير واعظ (ميرويس) ، ضحاك (سهاك) ، لهوګرد (لوګر) فوفلزايي (پوپلزی) ، طوخی (تـــــوخی) ، صدوزی

www.libtool.com.cn

(ســـــــدوزی) ، ارغسان (ارغستان) ، سفید روان (سپېروان) او نور. په دې ډول له سهاك څخه (ضحاك او اسحق) جوړ سو (لکه له بنرخبون او خربنبون څخه چې يې شرف الدين او خيرالدين جوړ کړي دي !) او د ساکزو قبيلې نوم په اسحق زايي واوښت . دا لرغوني قبيله چې موږ يې د موجوديت څرك (۲۵۰۰) کاله وراندي لرو ، د روايتي شجرو د مسخ کوونکو له خوا دوه ځايه سوې ده . يوه برخه يې د سړه بن په اولاده کې د ابدال له لاري د پنځ پاى په ګروپ کې شامله سوې او بله يې د سهاك ولد ابراهيم ولد بي بي متو بنت بېټ بللې ده (۲۰) که د ابدال زمانه د ۴۴۰ هـ ق شاوخوا ومنو نو د سهاك = اسحق د ژوند عصر بايد د اوومي هجري پېړۍ سر وي او په دې توګه به مو د يوې لرغوني قبيلې د عمر لږترلږه اتلس سوه کاله عمر خوړلی وي .

د پنځ پاى له ګروپ سره د ساکانو يو ځاى کول ماته مصنوعي ښکاري . د کندهارله درانيو څخه داخبره اورېدل کېږي چې د پنځ پاى ګروپ قومونه کله ځانونه په درانيو ګڼوي کله په غلجيو .

****

******

****

**

*

د دریم څپرکي لمنلیکونه

(۱) نومیالی ـ محمدانور ـ دپښتنودټولنیزتاریخ مبادي ـ ۳۷ مخ ـ مسکو ـ ۱۹۹۰ م

(۲) په ۱۶۲۰ م کال کي په اتلانتیك سمندر کي یو بېساري توپان پېښ سوی و چي ۶۶ ورځي یې دوام درلود . له دغه توپان څخه یوه کوچنۍ بېړۍ راووته چي سپرلي یې مذهبي مبلغین وو . دغو مبلغینو په شمالي امریکا کي یوه ټولنه جوړه کړه چي زوزات یې د امریکایي کلتور له مخي زموږ دخینو پښتنو په شان ځانونه « ستانه » بولي .

(۳) حبیبي ـ پوهاند عبدالحی ـ تاریخ مختصر افغنستان ـ ۱۴۱ مخ

(۴) رشاد عبدالشکور ـ لودي پښتانه ـ ۱۳ مخ

(۵) تاریخ سلطانی ۲۳ مخ ، تواریخ خورشید جهان ۶۷ مخ ، لودي پښتانه ۱۲ مخ د تاریخ فرشته دلومړي ټوك ۱۸ مخ په حواله .

(۶) حبیبي ـ پوهاندعبدالحی ـ تاریخ مختصر افغانستان ـ ۱۵۷ ـ ۱۵۸ مخونه .

(۷) شینواری ـ سرمحقق دوست ـ پښتانه څوك دي ؟ ـ ۶۸ مخ پېښور ـ ۱۹۹۸ م

(۸) نومیالی ـ محمد انور ـ دپښتنو د ټولنیز تاریخ مبادي ـ ۴۶ مخ ـ مسکو ـ ۱۹۹۰ م

(۹) تړی ـ حبیب الله ـ پښتانه ـ شپږ مخ ـ پېښور ـ ۱۹۹۹ م

www.libtool.com.cn

(۱۰) سراولف کارو ـ پښتانه (پټانز) ـ پښتو ژباړه ـ ۲۵ ـ ۲۶ مخونه ـ پېښور ـ ۱۹۹۹ م

(۱۱) حبیبي ـ پوهاند عبدالحی ــ تاریخ مختصر افغانستان ـ ۲۳۴ مخ

(۱۲) تاریخ مختصر افغانستان ـ ۲۳۹ مخ ، پښتانه دتاریخ په رڼاکښې ۱۲۷۲ مخ

(۱۳) تاریخ مختصر افغانستان ــ ۴۰ مخ

(۱۴) ریګویدا د ویدي سرودونو یو کتاب دی . ویدي سرودونه له نن څخه نږدې څلورنیم زره کاله وړاندي ویل سوي دي . ویونکي یې هغه اریایي قبایل وو چي د آمو سیند په شمال کي اوسېدل او خپله مېنه یې (ارياناویجه) بلله . (اوېجه اوس لا هم د کندهــــــار په لهجه کي د (سرزمین) په معنا ژوندي او مستعمله کلمه ده .) اریایي مدنیت د ویدا په څلورو کتابونو کي منعکس سوی دی . له دغو څلورو کتابونو څخه د یوه نوم یې ریګویدا دئ نور درې یې سام وید ، اتهرواوید ، یجوروید نومېږي . ریګویدا یې ترټولو قدیم دئ .

اوستا بیا د زردشتي مذهب مقدس کتاب دی چي دوې لویې برخي لري . په لومړۍ برخه کي یې دغه لاندي کتابونه راغلي دي : یسنا ، ویسپرد ، وندیداد . او په دوهمه برخه یې دوې څانګي لري : خورده اوستا او یشتونه د (یشت) معنا د (ستاینې سرود) ده . که د اوستا لومړۍ او دوهمه برخه په پام کي ونه نیسو ، نو په مجموع

کي ګویا پنځه کتابه کېږي : یسنا ، ویسپرد ، وندیداد ، یشت او خورده اوستا .

(وګورئ : افغانستان در شاهنامه د اروابناد احمدعلی کهزاد لیکنه ـ ۹۳ مخ ـ کابل ـ ۱۳۵۵ ش)

(۱۵) ملا عبدالسلام اشېزی ـ د مقدس خان معصوم لیکنه ـ پښتو اکاډمي ـ بلوچستان ـ ۱۹۸۷ م

(۱۶) په وروستیو څو لسیزو کي پر پښتنو کوچنیانو باندي د غیر عربي نومونو اېښوول باب سوي دي . زموږ زلمي پښتانه کوښښ کوي پراولادو باندي پښتو نومونه کښېږدي . دغه تمایل د وروستیو لسیزو محصول دئ .

(۱۷) حبیبئي ـ پوهاند عبدالحی ـ تاریخ مختصر افغانستان ـ ۱۰ مخ .

(۱۸) پورتني اثر ـ ۵۸ مخ

(۱۹) شینواري ـ سرمحقق دوست ـ پښتانه څوك دي ؟ ـ ۱۹ مخ ـ پېښور ـ ۱۹۹۸ م

(۲۰) خلاصه الانساب ـ ۱۲۶ مخ

****

****

****

****

******

****

*

www.libtool.com.cn

څلرم څپرکی

غرزي ــ غلزي ــ خلجي ــ غلجي

په پښتنوکي غلجي قبایل هم دشمېر له مخي او هم په تاریخ کي دخپل ځانګړي نقش له رویه د یادوني وړ موقعیت لري او همدا علت دی چي ما په دې لیکنه کي هغوی په یوه بېل څپرکي کي راوړل . له دې قبیلې څخه لودیانو د څلرمي هجري پېړۍ په سر کي په ملتان کي د یوې درنې پاچهۍ تاداو کښېښود چي نیمه پېړۍ یې دوام وکړ او د غزنوي سلطان محمود له خوا په ۴۰۱ هـ ق کي ورانه سوه . تردې وروسته په هند کي د خلجي (غلجي) شاهانو اوږده دوره پیل کېږي چي پیل یې په ۱۲۰۶ م کي و او څه دپاسه درې سوه شل کاله یې دوام وکړ. (د خلجي او غلجي په باب به وروسته رږغېږو) د نهمي هجري پېړۍ په نیمایي کي لودیانو د دوهم ځل له پاره د شاهوخېل لودي سلطان بهلول په لاس د هندوستان په شمال (ډیلي) کي د یوه پرتمین سلطنت بنسټ کښېښود چي تر اتیا کاله عدل وروسته د مغول بابر په لاس ړنګ سو . تر بابر وروسته بیا ددغو قبایلو خپلوانو (سوریانو) د سلطان العادل سوري شېرشاه په همت پر هند باندي دپښتنو واکمني ټینګه کړه

www.libtool.com.cn

چي د مغول همايون په لاس چپه سوه او تر هغه وروسته بيا وينوچي په كندهار كي دحاجي ميرويس نيكه په قيادت ملي غورځنګ پيل سو (۱۱۱۹ هـ ق) پښتانه يې واكمني ته ورسول . دا واكمني اته دېرش كاله وروسته د افشار نادرپه لاس نسكوره سوه . لكه وړاندي چي مي وويل ددې قبايلو په باب زه ځكه لږځه په تفصيل رغېږم چي په روايتي شجرو كي همدوي زياتره د مناقشې ور ګرځول سوي دي . ددوی په باب ظالمانه قضاوتونه سوي دي . دپښتنو درروايتونو له مخي دغلجيو ريښه د بيټ نيكه لور بي بي متو ته رسيږي. بي بي متو په غوري حسين (۱) واده وه . په مخزن افغاني كي د متو او حسين د واده په باب د مجمع الانساب په حواله يوه افسانه ليكل سوې چي وروسته يې نورو تاريخونو ته هم لاركړې ده (۲) افسانه داسي ده :

د وليد بن عبدالملك بن مروان دخلافت په وخت دده سپه سالار حجاج بن يوسف ثقفي د خراسان او غورستان د نيولو په نيت له يو لوی لښكر سره راوخوځېد . په غور كي د حجاج په راتګ سره لويه ګډوډي راغله . مخوري كورني او د نامه كسان له كور و كلي ووتل په هغو كي د حسين په نامه يو ځوان د وطن پرېښوولو ته مجبور سو . (د حسين د نسب شجره يې د غور حاكم سلطان بهرام ته رسولې ده او هغه يې د سلطان معزالدين محمد بن سام غوري له اولادې بللى دی . وايي چي دځلرم خليفه حضرت علی كرم الله وجهه له خوا سلطان بهرام ته دغور د حاكم په توګه فرمان

صادر سویٰ و). په افسانه کي راغلي دي چي حسين نامی دکسي په غره کي د شيخ بېټ نيکه کورنی ته پناه وروړه . شيخ بېټ يې په تندي کي د عالي نسبی او نېك فطرتی نخښي وليدلي . په کور کي يې ځای ورکړ او د کهاله محرم يې وګانه او د زوی په شان چلند يې ورسره وکړ . څه موده وروسته د حسين او د شيخ بېټ د لور (متو) ترمنځ مينه پيدا سوه او د متو د مور وپلار په پټه سره کور و کهول سول . متو حمل واخيست . مور يې د چارې په فکر کي سوه د پلارسره يې خبره طرحه کړه او ځني ويې غوښتل چي د هلك و نجلی نکاح وتړي . پلار يې د هلك د اصل ونسب د معلومولـــــو له پاره يو سړی چي (کاغ دوړ) نومېدی د حسين له يوه ليك سره چي د خپلي کورنی په نامه يې کښلی و ، غور ته ولېږه . کاغ دوړ په غور کي د حسين دپلار و نيکه څرك ويوست او تر راتګ وروسته يې شيخ بېټ ته ډاډ ورکړ چيٰ هلك عالي نسبه شهزاده دی . شيخ بېټ د خپلي لور و حسين نکاح وتړله . متو ته خدای زوی ورکړ . نيکه يې له دې امله چي هلك و نجلی دده بې سلا يوځای سوي وو ، پر مـــــــاشوم باندي (غلزوی) نوم کښېښو يعني د غلا زوی . دا نوم وروسته غلزی ، غلجی سو . (۳) تاريخ سلطاني دې افسانې ته نېټه هم ايښې ده او دا پېښه يې په پنځه سوه هجري کي بللې ده . (۴) حسين يې د شهزاده سام غوري زوی بللی دی او له غور څخه يې د هغه د راوتلو علت غورته د غزنوي لښکرو

ورتګ ګڼلی دی . دا افسانه په مخزن افغانی کي پيل سوه او تر ننه پوري ډېرو کتابو اخيستي ده . زموږ له پياوړو استادانوڅخه پوهاند رشادهغه (مضحکه وجه تسميه) بللي ده (۵) له دغو يادونو سره سره به زه اوس ددغي افسانې په باب يو شمېر دلايل وړاندي کړم او ګران لوستونکي به وګوري چي دغه افسانــــــــوي روايت او « عاميانه اشتقاقونه » څومره له حقيقته ليري دي .

ــ لومړی داچي د غوري پاچهانو په هغه لست کي چي علامه حبيبي په خپل کتاب (تاريخ مختصر افغانستان ـ ۱۶۶ مخ) کي راوړی دی ، د سلطان بهرام په نامه څوك نسته . زما په ګومان ددغي افسانې طراحانو د غزنوي شاهانو د لړی پر يوه تن (بهرام شاه بن مسعود سوم) بــــــــاندي يې د (غوري) لقب ور زيات کړی دی . دا امکان زه څکه وارد بولم چي د پښتنو داسراييليت د نظريې د جوړولو په ترڅ کي يې هم د اصفيا په اولاده کي د افغنه نوم ور ځای کړی دی .

ــ د حضرت علی (ك) شهادت په ۴۰ هجري قمري کي پيښ او سلطان معزالدين غوري د شپږمي هجري پېړی سړی دی . دده پــــــــه اولاده کي سلطان بهرام نامی ؟ ته د حضرت علی (ك) له خوا د فرمان صادرېدل له تناقضه ډك روايت دی . څکه د حضرت علی د شهادت او د سلطان معزالدين د واکمنی تر منځ د شپږو پېړيو واټن پروت دی . ګويا د اسلام څلرم خليفه تر خپل شهادت شپږ پېړی وروسته

يو چاته فرمان صادورروي !) .

ـ مخزن افغاني خو د متو او حسين د نکاح کېدلو وخت نه رانښيي خو تاريخ سلطاني لکه ورانديچي مو ولوستل ، په صراحت سره وايي چي داپېښه په پنځمه هجري پېړۍ کي سوې ده . په داسي حال کي چي وليد بن عبدالملك په ۹۶ هـ ق کي مړدی او د حسين له کوره وتل او دکسي غره ته تلل بايد په لومړۍ هجري پېړۍ کي شوول سوي وای . متو د قيس لمسی ده . قيس په ۴۰ يا ۴۱ هـ ق کي مړ دی او په دې ډول خو اول د نيکه او لمسی تر منځ زمـــــاني فاصله (۴۵۰) کاله ده چي د عقل په حکم ممکنه نه ده . بل حسين د لومړۍ هجري پېړۍ په پای کي له کوره وتلی خو واده يې درې پېړۍ وروسته کړی دی . نه پوهېږم چي دا مساله به څرنګه تشريح سي ؟

ـ وايي شيخ بېټ پخپل وخت کي په تقوا او نېکي مشهور و د لور په ورکړه کي د نورو پښتنو په شان ډېر محتاط و . د خپښی په وخت کي ورته د اصل و نسب مسالي زيات اهميت درلود او له همدې امله يې د حسين غوري د پلار ونيکه د معلومولو له پاره کاغ نامی دوړ ته له کسي غره څخه د غور تر لتو پوري د اوږده سفر ماموريت ورکړ . آيا ددغسي يو شخص څخه داهيله کېدای سي چي د خپلي کورنۍ لمن دي په خپل لاس پورته کړي او پر لمسي باندي دي د (غل زوی) نوم کښېږدي ؟ په پښتنوکي همدا اوس پر ناموس باندي د تېري او ناروا داغ جزا مرګ دی . آيا دا

خبره به د بيټ نيکه په وخت کې چې اسلام او پښتونولي تر نن سل چنده تينګه وه ، د يوه روحاني مقتدا په باب د منلو وړ وي چې خپله لور داسي يوه شخص ته په نکاح ورکړي چې دده کورنۍ ته يې پېغور اړولی وي ؟ هيڅکله نه .

ــ ددې افسانې بل تناقض د (کاغ دوړ) مساله ده . که کاغ نامی په رشتيا سره په قوم (دوړ) و ، نو د دوړ قوم لومړی نيکه بايد تر بيټ نيکه دمخه يا يې همعصر وي . په داسي حال کې چې د روايتي شجرو په روايت خو (دوړ) په (شيتك) کې شامل دي (نوري څانګې يې تني او بنوڅي دي) شيتك د ککي زوی ، هغه د کرلاڼ زوی او هغه د بيټ سره په يوه ليکه کې راغلی شخص ښوول سوی دی . د پورتني روايت له مخې خو لمسي تر نيکه دمخه ژوند کاوه !

ددغو تناقضاتو حل په هغه چا اړه لري چې د غلجيو په باب پر دغه افسانوي روايت باندې ګروهمن وي .

غلجي څوك دي ؟

د غلجيو د نامه په توضيح کې نني پوهان د نوو څېړنو په رڼا کې ټول په يوه خوله دي او هغه داچې دا نوم غرزی (کوهزاد) دی . د غرزي کلمه ورورو په غلجي اوښتې ده . د (زې) او (جيم) د اوښتون ډېر مثالونه سته (ژوند ـ زوند ـ جوند ، ژبه ـ زبه ـ جبه ، ژرنده ـ زرنده ـ جرنده)

علامه حبيبي د تومـاس چك له خولې وايي چې په لرغـــــــونې باختري درې کې (ګر ـ Gar) غره ته وايي

اوډ آمو سيند د لوري خوا د غرنيو سيمو آريايي اوسېدونكي (غرچه) نومېدل . غرڅه او غرڅني په ننی پښتو كي مروجي كلمې دي او د غره مېونو ته وايي . غر د يوې لاحقې په توګه دپښتانه له نامه سره تړلې كلمه ده . عربو د غــــور پښتانه پاچهان (ملوك الجبال) يعني (د غرونو شاهان) بلل . د غزنوي دربار مشهور مديحه ويونكي شاعــر ابوالقاسم فردوسي پخپل تاريخي شهكار (شهنامه) كي د زابل په غرو كي د افغانانو د يو مشر او پهلوان اوږد داستان لــــري . دا مشر (كك كوهزاد) نومېدئ چي په قوي احتمال سره يې (غرزى كك ، غلجى كك) بللاى سو . د شهنامې د ملحقاتو روايت داسي دئ

چنين گفت دهــــقان دانش پژوه
مــــراين داستان رازپيشين گروه
كه نـــــزديك زابل بسه روزه راه
يكى كــوه بد ، سركشيده به ماه
بيك سوى او دشت خـــــرگاه بود
دگـــر دشت ، زى هندوان راه بود
نشسته درآن دشت بسياركـــوچ
زاوغان ولاچين و كــــرد و بلوچ
يكى قلعه بالاى آن كـــــوه بود
كه آي حصن و از مــردم انبوه بود
مرآن حصن را نام مـــــرباد بود
ازوجـــــان نابخردان شاد بود

www.libtool.com.cn

بدژ در، یکی بد کنش جای داشت
که در رزم با اژدهـــــا پای داشت
نژادش زاوغان سپاهش هــــزار
همه ناوك انداز و ژوبین گــزار
ببالا بلند و به پیکــــــــر ستبر
به حمله چو شیر و به پیکار ببر
دورانش بمــــــــانند ران پیل
گه رزم جـوشان تر از رود نیل
به نیروجـــداکردی از کوه کمر
گـــریزان ز رزمش بدی شیر نر
چو پیکار جستی ز مردان مرد
ز مـردان به اوردی از گرز گرد
ورا نــــــام بودی کك کوهزاد
بگیتی بسی رزم بودش به یاد
هزار و صدوهژده اش سال بود
بسی بیم ازو در دل زال بود (۶)

د اروابناد استاد احمدعلی کهزاد په نظرد « مرباد » غر په فراه کي واقع دی او « که نزدیك زابل بسه روزه راه » داسي تعبیروي چي زابل یوه پراخه سیمه ده او په دې ځای کي له زابل څخه مراد د هیلمند او ارغنداب غاړې دي . نوموړی استاد زیاتوي « دشت خرگاه عبارت از سرزمین پهناوریست که علی العموم کوچی ها درآن مستقر بودند و خیمه ها و غژدی ها و خرگاه های خود را درآن پهن دشت

www.libtool.com.cn

برپا می نمودند . راهی که بطرف هندوان رفته بود ، امکان دارد که از طرف جنوب در راه قندهار و چمن و کویته جانب (هند) میرفته ، ولی امکان دیگر هم موجوداست که راه مذکور ازطریق قندهار و غزنه به مرکزکابلستان که درآن وقت حصهٔ زیاد آن پیروان هندوئیزم بودند ، کشیده شده باشد » (۷)

www.libtool.com.cn

د « دشت خرگاه » موقعیت موږ ته دا راښیي چې دا دښت د اوسني زابل و غزني له پراخو دښتو سره خرمه پروت و او تر دا نن پورې لاهم د غلجي کوچیانو کږدۍ پکښې پلني وي . د شهنامې د روایت له مخې (کك کوهزاد) افغان و . په دې باب موږ یو شمېر نور بیتونه هم لرو چې د کك افغانیت (پښتونوالی) ښې ښرګندیږي . فردوسي د رستم نکل کوي او وایي چې نوموړی یــوه ورځ « بازرګاه » ته ځي او دلاوریانو له خولې د (کك کوهزاد) د غښتلتوب بیان داسې اوري :

یکی گفت ای نامـــور پهلوان
دل کارزار و خـــرد را روان
نهنگ دمـــانست و شیر ژیان
بـه نیروی او کس نبسته میان
نژادش ز اوغان سپاهش بلوچ
ابردشت خرگاه بگزیده کوچ

....

......

کك کـــــوهزاد اژدهای نر است
زگرشسپ و ار سام جنگی تر است

....

دگرآنکه در کـــــوه با آن دلیر
هـزاران جنگی همه همچو شیر
به مردی فزونند هر یك ز کك
بـــود کك ز پیکارایشان سبك
هـــــزاران سواران افغان گروه
ز لاچین دلیران ابر گـــرد کوه

رستم چي دا بیان اوري له خبنمه سره تاوېږي او قسم خوري چي د کك چاره به کوي .

ندارم درنگ امشب ایدر زکین
مگر سوی اوغان و خرگه زمین

....

سوی دشت خرگاه تازیم زود
ز افغان و لاچین بر آریم دود

زه نه غواړم د شهنامې ټول داستان دلته رانقل کړم . مقصد مي دادئ چي (کك کوهزاد) د شهنامې په استناد افغان ـ اوغان و ، د (دشت خرگاه) پښتانه يې عزيزان وو او په لښکر کي يې په زړو (زرګونو) افغانان شامل وو . (کك) چي افغان سو نو په يقين سره ويلای سو چي د (کوهزاد) لقب همدغه (غرزی) دئ چي ورورسته غلزی ـ غلجی ـ خلجی سوئ دئ . د (اك ـ ak) لاحقه په نورو پښتني

www.libtool.com.cn

قومونوکي هم ستـه لـکه ختـهك ، شیتـك ، هوتـك ، اڅك ، بارك او نور .

د روایتي شجرو له مخي غرزی = غلجی د ببټ نیکه د لـور (بي بي متـو) زوی ګنـل سوی او د ژوند زمـانه یې تراسلام وروسته ختونه دي په داسي حال کي چي د همدې شخص بیان د شهامي په استناد تر صدر اسلام ډېر وړاندي په فولکوریکو داستانو کي ځای نیولی دئ او دې خبري ته مو باید پام وي چي فولکلوریك داستانو نه که د عقل و درایت ملاتړ وکـتي نو بیا د ثقه اسنادو ځای نیولای سي . روایتي شجرو چي د غلجي په اولاد کي د توران ، بولر ، بارو ، بابو ، درخی ... نومونه راوړي دي ، پخپله ددې شاهدي ورکوي چي دا نومونه تر اسلام ډېر وړاندي لرغوني نومونه دي .

نسبي شجرو غلجي قبایل په (وصلي افاغنه) کي راوستي دي . ددې له پاره چي ددې مطلب اساس ښه څرګند سي ، لازمه ده چي پردغه برخه یوڅه ورغږېږم :

اصل و وصل :

قبیلې او قومونه دانسانانولوی لوی جمعیتونه دي او دجوړښت جریان یې یوه ډېره اوږده زمانه نیسي .چي د پیل ټکی معلومول یې یوه څه مشکل کار دئ . یوه شخص ته د لویو قومونو د مبداء رسول زیاتره له علمي معیارو سره سرنه خوري . پښتانه چي خپله نسبي شجره بیانوي ، وایي پلانی د پلاني زوی دپلاني لمسی د پلاني کړوسی د

پلاتي کوسی د پلاتي کودي ... او بالاخره د پای ټکی يې يوې لويې ټولی (پوپل ، اڅك ، ختك ، اپرېدی ، ....) ته رسوي . تر لويې قبيلې پورې د نسب سلسله د افرادو له لاري بشپړېږي . د روايتي شجرو تېروتنه داده چې دغه لويې قبيلې يا قومونه يې د شخص په توګه منلي دي او داسي يې انګېرلي ده چې ګويا پوپل ، ختك ، اڅك ، اپرېدي ... اشخاص دي په داسي حال کې چې هغه اشخاص نه بلکې د افرادو لويې ايتنيکي مجموعې دي چې ټوله بيا د « پښتون » په نامه په يوه لوی واحد کې د ملي يووالي درجې ته رسېدلي دي . او لکه وړاندې چې مې وويل ددغو لويو ايتنيکي واحدونو جوړېدل د خورا ډېرې اوږدې زمانې محصول دئ . دپښتنو په دا اوسنی سيمه کې د تاريخي حوادثو له مخې څوك دا اټکل کولای سي چې دلته په خورا لرغونې زمانه کې د انسانانو يوه ټولی د « ملي توحيد » يوې داسې مرحلې ته رسېدلې وه چې نوري ټولی او جمعيتونه يې ځان ته راجذبولای او په ځان کې منحلولای سوای . ددغه جذب او انحلال مفهوم په روايتي شجرو کې د « وصل » يا « وصلي » په نامه بيان سوی دی . وصل او ادغام يوه داسې عمليه ده چې مثالونه يې د نړۍ په نورو قومونو کې هم موندل کېږي . داستاد محمد انور نوميالی په عقيده « ... په لرغوني تاريخ کې دلته يو شمېر لومړنی قبيلې ډېرې وختې د ايتنيکي جوړښت يا تکوين يو پاخه او په ځان پوره قبيلوي نظام ته رسېدلي دي . بيانوددغه نظام

www.libtool.com.cn

د انضباطي او انتظامي ارزښتونو له برکته چې پخپل وخت کې يې زياتي اجتماعي او اقتصادي ښېګڼې درلودې ، په ليري او نيژدې ګاونډيتوب کې يې هر څوك خان ته راجلبوله او په دوی ورګډېدله . د ظلمونو له مرکز څخه فراره او د شرقي استبداد له دولتو څخه بېزاره پرګنې چې ددوی په ګاونډيتوب کې يې پناه موندله ، د دوی د ژوند لاره يې غوره کوله . » (۸) پر « فراره و بېزاره پرګنو » سربېره له نظامي فتوحاتو سره سم خيني مهاجم جمعيتونه او افراد هم په نيول سويو سيمو کې د تل له پاره ميشته سوي دي چې د اسلام له خپرېدو وروسته په پښتنو کې د عربي عناصرو منحلېدل يې ښه مثال کېدلای سي . دغو عناصرو چې اوس د پښتنو ستانه دي ، خپله ژبه او کلتور سره له دې چې د مذهبي تقدس ملاتړ هم ورسره ملګری و ، له لاسه ورکړی دی . په کندهار کې يو شمېرسپېڅلي پښتانه همدا نن خانونه (تاجك) بولي او خيني يې (بلوڅ) . خونه د يوه تاجکي زده نه دبل بلوڅي او نه يې راشه درشه د تاجك و بلوڅ ده .

کله چې څوك په پښتنو کې د « وصل » عمليه ګوري نوويني چې يو وخت هفتليان ـ اپتلان ددې سيمې له بومي اوسېدونکو (پکتهانو) سره يو ځای سوي او (ابداليان و غلجيان) ترې جوړ سوي دي (۹) بل وخت د سامي توکم خينو قبيلو خپله بقا له پښتنوسره په يوځای کېدلو کې موندلې ده او خانونه يې پکښې منحل کړي دي او بل وخت

www.libtool.com.cn

بیا د منځنۍ اسیا د پراخو سیمو اوسېدونکو ساکانو خپل هر څه له خپلو کاونډیو پکتهانو سره ګډ کړي دي . د همدغو طبیعي عملیود څېړلو په نتیجه کې ننیو پوهانو داسې انګېرلي چې د پښتني ټولني د جـــوړښت مهم توکي (سلیمـانیـان ، ساکـان او سامیـان) دي (۱۰) د سرې سینې خبره داده چې ددې ټولو عناصرو نخښې د پښتنو په سره یو موټي ترکیب کې موندل کېدلای سي . لرغونو کتابو او د هغو په پیروی ځینو ننیو څېړونکو چې ددغه ادغام او وصل ځینې نخښې په پښتنو کې موندلي دي ، ددې پر ځای چې د وصل د عملیې څرنګوالی دي یې څېړلئ وي ، ټول پښتـانه یې هغو ته منسوب کړي دي . همدا علت دی چې ځینو څېړونکو پښتـانه بني اسراییل بللي ، ځینو تاتار او ځینو منګولیان و ....

د « وصل » له طبیعي عملیې څخه د سیاسي واکداریو او ملاحظاتو په ګټه ناروا استـفادې هم سوې دي او ددې پرځای چې دغه عملیې ته د یوې عیني او عادي واقعې په توګه کتل سوي وای ، د یوه قوم د تذلیل او د بل د تجلیل له پاره کار ترې اخیستل سوی دی . (۱۱)

....

....

.....

....

..

مورته منسوب قومونه تر نورو لرغوني دي :
شرقي ملتونه د قومي لرغونتوب مسالې ته اهميت ورکوي . په دې بحث کي له لرغونتوب څخه زما هدف دانه دئ چي گويا لرغوني قومونه پر نالرغونو لوړ دي يا دا د قومونو له پاره يو امتيازدئ . دا د بشري انکشاف يوه غير ارادي عمليه ده چي ځيني انساني ټولي وړاندي او ځيني وروسته دقوم درجې ته ورسېږي . زما مقصد د ځينو هغو تاريخي حقايقو بيانول دي چي په پخوانيو کتابو کي له پامه اچول سوي وه . له دغو تاريخي حقايقو څخه يو هم د مورني اصالت په دوران کي د قبيلو او قومونو منځ ته راتګ او د مور نامه ته دهغو منسوبېدل دي .

د نړۍ په تاريخ کي داسي شواهد موندلای سو چي دځينو بشري ټوليو جوړښت د مور په نامه پيل سوي وي او د نامه ريښه يې د ميندو له نومو سره تړلې وي . دا دبشري انکشاف او تکامل هغه پړاو دئ چي د ټولني د اقتصادي او ټولنيزو چارو په سرته رسولو او پرمختيا کي د ښځو رول تر نارينه زيات وي . کله چي د اقتصادي او اجتماعي ودې له امله په ټولنه کي د نارينه غلبه ټينګه سوه ، دلته نودنسب نوم هم د مور له نامه رابېل او په پلار پوري وتړل سو .

په پښتنو کوچيانوکي نن ورځ لا هم د ورځنيو چارو په تر سره کولو کي د ښځو نقش تر نارينه ډېر دئ . د کډو بارول او اړول ، د مېږو پالنه و روزنه ، د غوړو و کوچو او وړيو توليدول او د کوچياني ژوند نوري اړوندي چاري د

ښځو مسولیتونه او وظایف دي . د بشري وطبیعي حوادثو په وړاندې د قبیلې دفاع د نارینه وو وجایب دي . په پښتني قبیلو کي چي خیني یې د مور یا ښځو نامه ته منسوبې دي ، ددې حقیقت ښکارندوی دي چي گویا ددغو قبیلو د جوړښت پیلامه د بشري تکامل په هغه دوره اړه لري چي په هغې کي د مور یا ښځي نقش تر پلار یا نارینه زیات و . له قراینو څخه داسي ښکاري چي ددغو قبیلو نومونه د اسلام دمقدس دین تر راتګ ډېر وړاندې په لرغونو زمانو کي وضع سوي دي خو د نامه توضیح و تحلیل او پر هغو باندې د نتایجو بنا کول یې په هغه دوران کي سرته رسېدلي دي چي په ټولنه کي د نارینه بابایي (غلبه) ټینګه وه . د دغسي غلبې په وخت کي د ښځي د موقف د ټیټېدلو له پاره هر راز جواز سته او دغه علت دی چي د مور نامه ته منسوبو قبیلو د توهین وسپکاوي ډېري خپېري خوړلي دي . ددې انتساب اغېزه دومره ستره ده چي د پښتو نومیالی شاعر خوشحال ختټك (۱۰۲۲ ــ ۱۱۰۰ هـ ق) له خپلي خانی ، دبدبې ، علمي سويې سره سره ځان حقیر ګڼي ځکه چي قبیله یې (سباکی انا) ته منسوبه بلل سوې ده . دی وایي :

که د واړو پښتنو راته تسلیم دی
زه خوبیا د سباکی انا ځښتك یم

په پښتنو کي له متیزیو پرته نور خېلونه هم سته چي د ښځو نامه ته منسوب دي . د خښبي ابن کند ابن خرښبون په

www.libtool.com.cn

اولاده کي د کمال نامي دوې ښخي وي چي دواړوتـــــه يې(انی) ويل . مشره انی او کشره انی . د يوسفزيو دوه مشهور خېلونه مشرانزي او کشرانزي همدې دوو ښځو ته منسوب دي (۱۲) په ملېزيوکي د اکـــــــوزيو دوه ښاخه (رانی زي او کورا) د ميندو په نامه (رانی او کوزا) مشهور دي (رانی زي په اتمانخېلو کډېږي) . د اپريديو زخه خېل (زخی انا) ته منسوب دي . (۱۳)

په پښتني قبيلو کي د لرغونيت اندازه د دوی د نومونو له ځرنګوالي څخه هم اټکلېدلای سي . استاد نوميالی هغه قومونه چي د نامه « له کلماتو څخه يې هيڅ تاريخي دلالت نه راوزي » د جامد قبيلوي نوم او هغه چي د نامه له کلماتو څخه يې « د نسبي سلسلې تاريخي دلالت ... څرګنديږي » د مشتق قبيلوي نوم په نامـــــه بللي دي . (۱۴) په جامد نومو کي کاکړ ، هوتك ، خاخي ، ماکو ، اندړ ، وردګ او نور راتلای سي او په مشتق نومو کي محمد زي ، علي خېل ، احمد زي او نور يادولای سو . د جامدو نومو قومونه تر مشتقو لرغوني دي . ژبنی دليل يې دادئ چي په نامه کي يې داسلامي نومو او عربي ژبي اغېزه نه ليدله کېږي او « دپوهنې له پلوه يې دليل دادی چي دادهغي دورې نسبي نومونه دي چي هغه وخت لا د ميراث موسسه نه ده غښتلې سوې او هيڅ داسي اړتيا نسته چي خلك د (زي) او (خېل) غوندي مشتقي لاحقې په خپلو نسبي نومونوکي زياتي کړي او د پلار دخوا تناسلي رابطه د

میراث په خاطر ژوندی وساتي . »

خلجي او غلجي :

له دریمي او څلرمي هجري پېړۍ راپه هیسته په زیاترو لیکلو آثارو کي د « خلجي » په بنه د « غلجي » قوم ناسم تلفظ او لیکنه لیدل کېږي . او ددغه ناسم تلفظ پر بنسټ ددغه قوم په باب داسي نظریات څرګند سوي دي چي ګویا « خلجیان » له لویه سره تورکی الاصل قبایل دي اوزابلستان ته تر لیږدېدلو وروسته یې ددغه ځای له اوسېدونکو سره د ګډ ژوند په نتیجه کي خپله ژبه و کلتور له لاسه ورکړی او « غلجیان » سوي دي . خلجیانو د اوومي پېړۍ له پیل څخه په هندوستان کي درنه امپراتوري جوړه کړې وه چي څه دپاسه دري نیم سوه کاله یې دوام موندلی و . ددغه درنې پاچهی په باب کورنیو او بهرنیو څېړونکو بنایسته ډېر ي لیکني کړي دي او په ځینو کي یې ددوی تورکي والي ته اشارې هم ستي . زمونږ مشرانو لیکوالو پخپلو مستندو څېړنو سره دا خبره سپینه کړې ده چي « خلجیان » او « غلجیان » یوقوم او د تورکي والي نسبت یې ناسم دی . زه به په دې برخه کي د اروانباد علامه عبدالحي حبیبي د هغي څېړني لنډېزاو ترجمه تیمنا رانقل کړم چي زما سره یې همدا اوس انګرېزي متن سته او « Khaljies are Afghans » نومېږي (١٥). ترکومه ځایه چي ماته معلومه ده اروانباد علامــــه په دې برخه کي د « اصل خلیجیان افغانی ، رفع اشتباه در بارهٔ ایشان » په

www.libtool.com.cn

نامه یوه خپرنه لري چي په ۱۳۴۹ ش کال په تهران کي چاپ سوي ده . (۱۶) دغه رازيې په (پښتو و لويکان غرنه) او (دپښتوادبياتو تاريخ ـ دوهم ټوک) کي هم پر دغه موضوع باندي رڼا اچولې ده .

اروانباد علامه عبدالحی حبيبي په نوموړې مقاله کي ليکي» په ۱۹۳۹ م کال د انډين هستري کانګرس په غونډه کي يوه ويناوال څرګنده کړه چي خلجيان تورکان نه وه دده خپرنه د کانګرس په خپرونو کي چاپ سوي هم وه . تر ده دمخه اډوارډ توماس (Edward Thomas) پخپله مـــــقاله کي چي (د ډيلي د پښتنو پاچهانو پېښليك) نوميږي او په ۱۸۷۱ م کي يې په لندن کي خپره کړې وه ، ويلي و چي له ۱۱۹۳ م څخه تر ۱۵۵۴ م پوري د ډيلي سلطانان افغان پښتانه پاچهان وو . سر ولـــــــزلي هيګ (Sir Wolseley Haig) هم د کمبرج هستري آف انډيا په دريم ټوک ـ چاپ ـ ۱۹۲۸ م کي د (تورك و افغانان په هندوستان کي) تر نامه لاندي ويلي چي خلجيان افغانانو ته منسوب دي ، او زياتوي چي دوی هغه تورکان وو چي افغاني دود و عادت يې اخيستی و او د افغانستان د ګرمسير په سيمه کي اوسېدل . » (۱۷) اروانباد د طبقات ناصري د مولف قاضی منهاج سراج له خولې وايي « له ۶۰۰ هجري را وروسته څه دپاسه پنځلسو سترو خلجيو واکمنانو پر هندوستان واکمني چلوله او په شمالي هند او د بنګال د شمال په لوړو سيموکي يې خراساني او اسلامي ثقافت

خپراوه . خلجیان یو خل بیا له ۶۸۹ څخه تر ۷۲۰ هـ ق پورې د ډیلي واکمنان سول . دا واکمنان د افغانستان غلجیان وو . »

اروانباد حبیبي د محمد قاسم فرشته هغه حکم ته د شك په سترګه ګوري چي د طبقات اکبري د مولف نظام الدین احمد بخشي هروي له خولې یې بیان کړی او ویلي یې دي چي خلجیان د چنګېزخان د زوم خلیج خان (قلیچ خان ـ م . هـ) اولاده ده . او لیکي « له تاریخي اسنادو څخه ښکاري چي خلجیان یا غلجیان تر چنګېز دړې پېړۍ وړاندي په زابلستان کي اوسېدل . د حدودالعالم ناخرګند مولف په ۳۷۲ هـ کي وایي چي په غزنه او شاوخوا کي یې ... دخلج ترکان (Taraks of Khalj) اوسي . دوی کوچي خلك دي او د پسو ډېري رمې لري . د خلج ددغو ترکانو یو زیات شمېر په بلخ ، تخارستان او ګوزګانان کي هم لیدل سوي دي ... منهاج سراج یوځل بیا ثابتوي چي خلجیانو تر چنګېز او د هغه تر زوم ډېر دمخه پر هندوستان باندي واکمني کوله او د امپراتورۍ حدود یې د شمالي بنګال تر لوړو سیمو پورې رسېدل . دده دکتاب شلم فصل په بشپړه توګه ددغو خلکو بیان ته وقف سوی دی . دی زیاتوي چي خلجیان غزني ته نیژدې ، په ګرمسېر او غور کي اوسېدل ، مګر ددوی د تورکوالي په باب یې هیڅ نه دي ویلي . له بلې خوا دی نور تورکي واکمنان په واضح ډول د تورك اولاده بولي . »

www.libtool.com.cn

اروانباد حبيبي زياتوي « خلج چي د خطاطانو له خوا د خلج په شکل اړول سوی دی ، د (حدودالعالم) تر ترتيبولو ډېر وراندي د جغرافيه ليکونکو په منځ کي يوه ښه پېژندل سوي کلمه وه . ابن خردادبه (۲۳۰ ـ ۲۳۴ هـ) هم د (خلجيه) په باب وغږېږي . دي داخبره مني چي د خــلج (Khalj) او خلخ (Khallukh) ترمنځ توپير سته او ورپسې زياتوي : د خرلخ (خلخ) د ژمي د مـــوسم توركي اوسېدونكي طراز (Taraz) ته نيژدې دي . دوی ته ور خـــرمه د خلج (خلجيه) څرځايونه پراته دي . دغه بيان ثابتوي چي دهغه وخت د خلج كوچي قبايل له ننني عادت سره سم دكال په ساړه موسم کي تودو سيموته لېږدېدېدل . ابن خردادبه دغه سيمي جرميه بللي دي (بلاذري او منهاج سراج يې جروم بولي) . ابن خردادبه ليکي چي ددوی ژمني څرځايونه د اكسوس سيند پر دې غاړه پراته دي . خيني كوچي قبايل اوس هم دغو سيمو ته ځي . »

علامه حبيبي د يوه بل جغرافيه ليکونكي ، ابراهيم ابن محمد اصطخري (۳۴۰ هـ حدود) له خـــولي ليکي : « خلج د اتراكو يوه څانگه (Clan) ده . (اتراك په غالب گومان سره د ترك Tarak جمع ده) (۱۸) ... دوی د پسو نو لويي رمې لري او ژبه و پوښاك يې توركو ته ورته دي . » علامه زياتوي چي خلج و افغان تل يوځای سره ياد سوي او ددوی سيمه ، ريښه او نژاد هم مشترك ښودل سوئ دئ . د عبدالجبار عتبی زوی ابونصر محمد (۴۱۴ هـ) د

سبکتګین د فتوحاتو په ترڅ کي ليکي « افغان او خلج د سبکتګين امر ومانه او اکثرا دده له لښکرو سره مله وو . » ابن الاثير هم دغه پېښه په عين شکل بيان کړې ده . علامه حبيبي پخپله مقاله کي داهم وايي « په دې ډول خلجيان او غلجيان د هغو تورکانو يا (غز) اولاده نه ده چي په اسلامي دوره کي خراسان ته راغلي دي ، بلکي د آرين نژاد هغه هفتاليتس دي چي د سپينو هونانو په نامه مشهور او په تخارستان او زابل کي اوسېدل . ددوی اخلاف د زابل اوسني غلجي قبايل (کوچي ـ کوشي) دي . » ازوابناد علامه وروسته د غلجي ، د بدخشان د سيمي په ژبه کي د غلچه ـ غرچه کلمات څېړي او په دري ادب کي د هغو لرغوني مثالونه راوړي او وريسي زياتوي « محمد کاشغري (۴۶۶ هـ) چي پخپله هم تورك و ، وايي : په ترکمنو غزانو کي څلېرويشت قبيلې ستره خو دوې خلجيه قبيلې چي د تورکانو په شان ښکاري ، تورك نه دي . دغه تورکي تاريخ پوه له تورکو سره دخلج دنامه له ګډولو څخه ډډه کوي ... منهاج سراج چي د خراسان اوسېدونکی او دوغي سيمي او دغه راز په هند کي د تورکي واکمنانويه چارو ښه پوره خبردئ ، تل تورکان د تورك په نامه او خلجيه د خلجيانو په نامه يادوي . » هندوستانی مورخ ضيا برني(۷۵۸ هـ) پخپل کتاب تاريخ فيروزشاهي په يوه ببل فصل کي وايي « ... کله چي ملك جلال الدين خلجی د ډيلي پر تخت کښېنوست ، پر خلکو درنه تمامه سوه . څکه چي خلجيان

www.libtool.com.cn

تورکان نه وو . » اروابناد لوی استاد حبیبي وروسته د خوشحال خان هغه بیت راوړي چي د هند په پاچهانو کي یې سلطان جلال الدین « د ولایت غلجی » بللی دی

بیا سلطان جلال الدین پر سریر کښېناست
چي پـــــــه اصل کي غلجی د ولایت و

(پښتنو د خیبر په هاخوا سیمه د ولایت په نامه بلله .) او وریسي د تورك او ترك د دوو کلمو ترمنځ د اشتباه موضوع څېړي او لیکي : « خلجیان پښتو ویونکي ترك (Tarak) وو نه تورك (Turk) . ددغو دوو کلمو ترمنځ مغالطه د اسلامي دورې له پیل څخه را شروع سوه . »

لکه لوی استاد چي اشاره کړې ، زما په نظر هم ځرنګه چي په عربي الفبې کي (Tarak) او (Turk) دواړه د (ترك) په شکل لیکل کېږي . د اعراب نه شته والي ددغو دوو کلمو تر منځ مغالطه پېښه کړې ده . او وریسې نو د خلجیانو د تورك والي خبرې رامنځ ته سوي دي . د لوی استاد دلیکني له مخي « د بکران زوی محمد په ۶۰۰ هجري قمري کي لیکي « ترك (Taraks) خلجیان له خلخ (Khalukh) څخه زابلستان ته وکوچېدل . دوی د غزنین په اوارو دښتو کي مېشته سول . د تودې هوا له امله یې رنګونه واوښتل . ژبه یې هم بدله سوه .... »

پورتنی رانقل سوی روایت د محمد بن نجیب بکران دی چي په پخل اثر جهان نامه کي یې راوړی دی . جهان نامـــه یې په ۶۰۵ هجري کي کښلې ده . (۱۹) د جهان

نامې دغه روایت د ځینو افغاني څېړونکو پر لیکنو هم اثر کړی دئ چا یې په تایید چاپې په تردید کې لیکني کړې دي له هغو څخه یو هم اروابناد میر محمد صدیق فرهنگ دی . نوموړی پخپل وروستي کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) د غلجیو په بحث کې لیکي « یك تعداد ازایشان (پشتونها ـ م . هوتك) درسدهٔ دوازدهم میلادی در جزء اردوی سلطان محمد غوری به آن سرزمین (هند ـ هوتك) داخل شده در آنجا اقامت اختیار نمودند » . او ور پسې زیاتوي « دراین زمان یکی از سران ایشان بنام جلال الدین در سال ۱۲۹۰ م با لقب فیروزشاه برتخت بادشاهی دهلی جلوس نمود و سلسلهٔ را که در تاریخ بنام خلجیان معروف است ، بنیاد نهاد » . (۲۰) له دې عبارتو څخه داسې ښکاري چې د اروابناد فرهنگ په نظرخلجیان (پښتانه) دي . د خلجي کلمې تر تحلیل وروسته نوموړی وایي « ... امابعد درضمن شرح تهاجمات مسلمانان به هند ، کلمهٔ خلجی ملازم کلمهٔ افغان گردید » . تر دې خایه د اروابناد فرهنگ خبرې ظاهرا سمې ښکاري خو وروسته ډېره ناسمه نتیجه خیني راباسي . دی لیکي : « پس ازسقوط دولت خلجی در دهلی و شعبهٔ دیگر آن در مالوه این کلمه در هند از رواج افتاد و به جای آن درخراسان درقبیله ای بنام غلجی ظهور کرد که یکی ازشاخه های مهم ملت پشتون یا افغان بود » . (۲۱) (پرکلماتوتاکید زما دی . م . هوتك) د اروابنادفرهنګ په نظر د غلجي قبیله په هند کې د

خلجيانو د سلطنت تر ړنګېدو وروسته (۱۳۱۶ م) په خراسان ! کي منبخ ته راغلي ده . وروسته نو نومړی مرحـــــــوم د غلجيو د نامه په باب د (غلزوی) افسانوي وجه تسميه رانقلوي او ليکي « حکايت بالا به اغلب احتمال بطور کنايه بيانګر اين واقعيت تاريخي است که غلجی ها يك شاخهٔ دخيل پشتون ها می باشند يعنی شاخه ای که در بدو امر جزء ملت ديګر بوده اما دراثر آميزش باپشتونها زبان و رسوم آنها را فراګفته و درآن جذب شده است » .(۲۲) (پر کلماتوتاکيد بيا زما دی . م . هوتك) د نقل پر وروستی برخه باندي د محمد بن نجيب بکران د جهان نامې اغېزه پرته ده . خــــو داچي د غلجيو (دخيلوالی) يې يو تاريخي واقعيت بللئ او په لومړي سر کي يې دا قبيله د يوه بل ملت جزء بللې ده په يوخه شننه ارزي . دی وايي د غلجيو قبيله د خلجيانو د دولت تر سقوط وروسته په خــــــــــراسان کي منبخ ته راغله . لـــه (خراسان) څخه دده مطلب د غزني شاوخوا سيمې دي څکه دې خبري ته يې په ۶۴ مخ کي هم اشاره کړې ده . ګويا د خلجيو د سلطنت د ړنګېدو پر وخت د غزني په شاوخوا کي پښتون ولس موجود و . دغو خلجيو له هغو سره تر ګډون وروسته د هغوی ژبه او دودونه زده کړل او په هغوی کي جذب سول . پوښتنه داده چي په دغه ولس کي د پښتون قام کومې قبيلې موجودې وې ؟ ددغې پوښتني ځواب زموږ يوه درانه استاد دوکتور حبيب الله تږي

ورکړی دی چي وروسته به يې ولولئ . اروابناد فرهنګ تاريخي حقايق د کلماتوپه پوښ کي سره ژوولي او تحريف کړي دي . حقيقت دادی چي د هند خلجي واکمنان همدغه غلجي پښتانه وه چي له خپلي پلرنی سيمي (ننني افغانستان) څخه هند ته تللي او هورې يې درنه پاچهي جوړه کړې وه . نه داچي غلجي پښتانه د خلجيانو تر سلطنت وروسته په خراسان کي منځ ته راغلل . ماته داسي څرګنده سوه چي اروابناد فرهنګ د خلجيو او غلجيو ترمنځ د تساوی نخښه ايښې اومنلې يې ده خو و دغه مساوات ته يې معکوسه معادله تړلې ده او همدغه ځای دی چي لوستونکي د پښتنو په باب دده پر خلوص نيت باندي شکمن کوي .

لکه وراندي چي مو اشاره ورته وکړه د جهان نامې هغه حکم ته چي وايي« خلجيان اصلا تورکان وو زابلستان ته ولېږدېدل . هلته ميشته شول او خپله ژبه او عادات يې هېرکړل . دزابلستان دخلکو ژبه او عادات يې کسب کړل او پښتانه غلجيان تري جوړ شول »، بناغلي پوهاندتږي صاحب ډېره معقول اوبرخـــــــای ځواب ورکړی دی . دی ليکي : « ... د خلجيانودمهاجرت اوپه زابلستان کي د هغوی د منحلېدو پېښه ، طبعا ، له ۶۵۰ هجري نه پخواشوې ده . (ځکه جهان نامه په همدې کال ليکل سوې ده . هوتك) د جهان نامې له متن نه داهم په صراحت ښکاري چي ددغو مهاجرو څېره او ژبه دجهان نامې د

لیکني له وخت نه پښتوا بدله شوې او ژبه یې هم له دې نه وړاندې بله شوې وه ... که څوك د جهان نامې خبره مني هغه به ضرور دا هم مني چې ترك خلجیان د شپږمې پېړۍ له اواخرو نه ډېر پښتوا زابلستان ته لېږدېدلي دي ...او کوم څېړونکي چې وایي ترکي خلجیان د زابلستان په ځایي خلکو منحل شوي او په نهایت کې په پښتنو غلجیانو بدل شوي دي هغوی په حقیقت کې داخبره تصدیقوي چې لږترلږه د دوهمې او دریمې هجري پېړۍ په حدودو کې د زابلستان ځایي اوسېدونکي پښتانه وو ... له بلې خوا بیا (دغه کسان) وایي چې پښتنو په ۱۴ او ۱۵ پېړۍ کې د غزنې سطح مرتفع اشغال کړه .» پوهاند تږۍ صاحب ددغو دوو خبرو تر بیانولو وروسته وایي « له دې دوو خبرونه یوه هرومرو غلطه ده . خوداچې کومه یې غلطه ده ؟ ددې سپینول هغه چا ته ورپه غاړه دي چې وایي ترك خلجیان د زابلستان په ځایي خلکو کې منحل شوي او پښتانه غلځیان ترې جوړ شوي دي .» (۲۳)

****

زمایه نظرد پښتنو د اصل ونسب د هغوی د قبیلواو قومونو او دغه راز د هغوی د روایتي شجرو په باب د وروستیو کلونو څېړنو چې زما لیکنه یې یوه کړې ده ، دغوڅو موضوعګانو ته د پای ټکي ایښي دي :

— د پښتنو د سامیت نظریه پر علمي اساس ولاړه نظریه نه ده . پښتانه اریایی الاصل قوم دئ . که د سامي نژاد ځیني

گروپونه او افراد د تاریخ په بېلابېلو پړاوونو کي ورسره یوځای سوي او پکښې منحل سوي وي ، وي به .

ــ له قیس عبدالرشید سره د پښتنو ټول افسانوي روایت دی او دمنلو نه دئ . په روایتي شجرو کي چي د (کیس) کومه یادونه سوې ده هغه باید له کسي غر ، کاسي قوم او په غور کي په دغه نامه د یوې درې له موجودیت سره په ارتباط کي مطالعه سي ، نه دا چي له هغه څخه د یوه عبراني نوم په توګه د پښتنو د بني اسراییلیت د توجیه له پاره کار واخیستل سي .

ــ د غلجیو دنامه په باب جوړه سوې افسانه نه د منلو وړ ده ، نه د تکرارولو .

ــ خلجي او غلجي د یوه قوم دوه نومونه دي اوسره بېلول يې نه د منلو وړدي ، نه د تکرارولو .

ــ پښتون ، افغان ، پټان ، روهیله د یوه ایتنیکي واحد بېلابېل نومونه دي چي افغان يې اوس په پراخه معنی د افغانستان د ټولو اتباعو د ملي هویت له پاره منل سوی دی او پر پښتنو سربېره نور ټول هغه قومونه چي د افغانستان په جغرافیوي او سیاسي قلمرو کي اوسي ، د افغان په نامه یادېږي .

ــ پښتانه یوازي د بېټ ، سړه بن او غرغښت اولاده نه ده . په پښتنوکي ځیني دومره لوی قومونه سته چي په یوازي سر ددغو درو واړو نیکونو تر مجموعي اولاد زیات بلل کېږي چي مور يې مصداق په (پورته اسمان ، کښته سلیمان) یا

(چي پيدا دي گدانه کړه ، نودي څله پښتانه کړه ؟) متل وشمه خبرو کي وينو .

ــ د پښتنو ژبه (پښتو) د هندواروپايي ژبو له شرقي ښاخه د اوستا په گروپ پوري تړلې ده .

دا موضوعات اوس د يوه داسي حقيقت په توگه منل سوي دي چي د ختيځ او لويديځ پوهان ورباندي متفق الرايه دي او د ترديد تکی پکښې نه ويني .

د څلرم څپرکي لمنليکونه

(۱) د فاضل استاد پوهاند رشاد په عقيده دغه نوم « په راوروسته کي حسين سوی دی . اوسوني (Uswinee) په مونث صورت په سانسکريټ کي هغه لومړي ستوري ته وايي چي د سپوږمی په مدار کي واقع دئ او د سپوږمی لومړي مزله ته هم وايي » (وگورئ : لودي پښتانه ــ د عبدالشکور رشاد ليکنه ــ ۳ مخ ــ اوله حاشيه ــ کابل ــ ۱۳۳۶ ش)

(۲) ددغي افساني تکراروول پر خينو خواخوږو پښتنو ښه نه لگېږي . ماچي په دېوه مجله کي په دې باب ليکنې کولې (۱۹۹۵ ـ ۱۹۹۶ م) ښاغلي قدرت الله حداد خپله ناخوښي د همدې مجلې د دريم کال په شپږمه گڼه کي وښووله . زه له دغو خواخوږو څخه بخښنه غواړم خو په دې بحث کي مجبور يم چي افسانه يو وار بيا تکرارکړم څکه له تکرار پرته يې نقد ول بې ربطه کېږي .

(۳) هروی ـ نعمت الله ـ مخزن افغاني ــ اردو ژباړه ــ

۴۳۵ مخ ـ

(۴) تاریخ سلطانی ـ ۶۹ مخ

(۵) حیات افغاني ـ پښتو ژباړه ـ د تعلیقات برخه ـ د پوهاند رشاد صاحب په قلم .

www.libtool.com.cn

(۶) کهزادـ احمدعلی ـ افغانستان در شاهنامه ـ ۲۸۶ ـ ۲۸۹ مخونه ـ کابل ـ ۱۳۵۵ ش

(۷) هماغه اثر ۲۸۷ مخ

(۸) نومیالی ـ محمد انور ـ د پښتنو د ټولنیز تاریخ مبادي ـ ۳۰ مخ ـ مسکو ـ ۱۹۹۰ م

(۹) حبیبي ـ تاریخ مختصر افغانستان ـ ۷۵ مخ

(۱۰) شینواری ـ دوست ـ پښتانه څوك دي ؟ ۶ ـ ۳۲ مخونه ـ پېښور ـ ۱۹۹۸ م

(۱۱) د « اصل و وصل » په برخه کي چي ما په ډېوه مجله کي کوم استنتاجونه بیان کړي دي ، پر هغو مي نوي کتنه کړي ده چي تاسي وړاندي ولوستل .

(۱۲) حافظ ـ رحمت خان ـ خلاصه الانساب ـ ۱۱۲ مخ پښتو اکیډیمي پېښور یونیورسیټی ـ۱۹۷۳ م

(۱۳) د هجري یاد ـ د مقالو مجموعه ـ ۱۰۹ مخ

(۱۴) نومیالی ـ دپښتنو د ټولنیز تاریخ مبادي ـ ۴۷ مخ

(۱۵) ددغي لیکني کاپي ماته ښاغلي سلیمي کندهاري راکړي ده چي ورڅخه ممنون یم .

(۱۶) خپل ـ هارون ـ آفریده های مهجور علامه حبیبی ـ ۳۲ مخ ـ کابل ـ ۱۳۶۷ ش

(۱۷) تر دې وروسته چي د خلجيانو په باب د اروانباد حبيبي خبره رانقلېږي ، لوستونكي دې پوه وي دا دهغي مقالې محتويات دي چي وراندي مي ياده كړه .

(۱۸) د عربي ژبي د اصولو له مخي اتراك د افلاك پر وزن د ترك (د لومړي او دوهم په زور) جمع كېدلاى سي .

(۱۹) تړى ــ دوكتور حبيب الله ــ پښتانه ــ ۸۱ مخ ــ پېښور ــ ۱۹۹۹ م

www.libtool.com.

(۲۰) فرهنگ ـ ميرمحمدصديق ـ افغانستان درپنج قرن اخير ـ اول جلد ـ ۳۷ ـ ۳۸ مخونه

(۲۱) (۲۲) هماغه اثر ـ ۳۸ مخ

(۲۳) تړى ـ پوهاند دوكتور حبيب‌الله ـ پښتانه ـ ۸۱ ـ ۸۴ مخونه

PROPERTY OF ACKU 9111

PROPERTY OF ARIC Established 1989

ARIC
B
3·121
HOT
9111

Pashtoon Tribes And Their Family Trees.

www.libtool.com.

By
Mohammad Masoom Hotak

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه – جرمني
VEREIN ZUR FORDERUNG DER AFGHANISCHEN KULTUR E.V
د خپرونو لړ (۱۷)